

A
PRIBIL-ESETHEZ.

IRTA

D^E FAYER LÁSZLÓ,

EGYETEMI RK. TANÁR.

BŐVITETT LENYOMAT A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNYBŐL.

BUDAPEST,

1888.

A Pribil-féle bűnügy három külön szempontból lesz tárgyalandó.¹

1. Szenvedett-e vádlottnő oly elmebetegségben, mely a beszámítást kizárja?
2. Vádlottnő beismerésével be van-e kellőleg bizonyítva, hogy elkövette az ölést?
3. Forogtak-e fen — az elmebetegség esetétől eltekintve — egyéb indokok, melyek a beszámítást kizárták?

I.

Az első kérdés eldöntése az elmekórtani szakértőknek lett volna feladata. Sajnos, hogy e tekintetben a törvényszék nem járt el az eset sajátosságának megfelelő körültekintéssel. Dr. Ajtay egyetemi tanár, a ki, *a mennyire a fogházban lehetséges*, megfigyelte vádlottnő elmeállapotát, elismert tekintély ugyan a törvényszéki orvostanban általában, de nem specialista az elmekórtan terén. Dr. Moravcsik, a másik szakértő, maga kijelentette a végtárgyaláson, hogy hosszabb megfigyelést a jelen esetben nem teljesített. Egy ily ritkán előforduló és fontos bűnügyben feltétlenül szükséges lett volna két elmekórtani szakember által pontosan megfigyeltetni vádlottnő elmeállapotát s ezen kívül eshetőleg a felső fórum által felülvizsgáltatni ezek véleményét.²

¹ A tényállást l. a Függelékben. A vádbeszédet közölte a *Jogi. Közl.* 1888. 13., az elsőfoku ítéletet 16., a védbeszédet 18. sz. melléklete.

² Az öngyilkosság esete már maga felkölti a gyanút, hogy elmebetegség okozta. Öttingen és Wagner szerint az öngyilkosok több mint egy harmada, a nők közül még ennél is nagyobb százalék az, mely elmebetegség folytán lesz öngyilkossá. (Öttingen: *Moralstatistik*, 781. l.)

Hozzájárul még egy nagyfontosságú körülmény.

Maga az elnök constatálta a végtárgyaláson, hogy egy pontban eltérés van a két szakértő véleménye közt; Ajtay szerint a pupillák egyenlők, Moravcsik szerint az egyik tárgultabb. Az eltérés azonban nemcsak ebben mutatkozik. A két szakértőnek úgy kiindulási pontja, valamint minden észleletei homlokegyenest ellenkeznek egymással.*

Ajtay kijelenti, hogy a vádlottnő «örökségileg terheltnek nem mutatkozik.»

Moravcsik pedig mondja: «Vádlottnőnél öröklési dispositio mutatkozik, degeneratív tünetek kíséretében. (Abnormis koponya, likacsos fogak, ideges szemek.)»

Ajtay szerint vádlottnő idegbetegségben nem szenvedett és jelenleg sem szenved.

Moravcsik: «Ezek mellett az idegrendszer ingerlékenysége (nyelvreszketés, látakülönbözet, térdreflex, havi tisztulási tünetek) az idegesség felvételét engedik meg.»

Ajtay csaknem kizárólag a terhesség előhaladottságát hozza fel mint enyhítő körülményt.

Moravcsik a terhességet csak járulékos tényezőnek tekinti.

Ajtay az előzményi adatokat mellőztetni kéri, mivel nincsenek megállapítva és hiányzó elmebajnál az előzmények önmagukban nem gyakorolnak befolyást.

Moravcsik épen ezen előzményi adatokat fogadja el véleménye alapjául.

Még az érdemleges conclusióban is — úgy látszik nekem — messzebb megy Moravcsik mint Ajtay.

Ajtay az enyhítő körülmények fenforgását hangsúlyozza, a beszámítás korlátoltságát csak mellékesen említi.

Moravcsik egyenesen kimondja a beszámítás korlátoltságát és csak a beszámítás felfüggesztettségét zárja ki.

Hogy a szakértői vélemények ilyen ellenmondásai mel-

* A vélemények szövegét és az azokhoz fűződött végtárgyalási vitát l. a Függelékben.

lett a felülvéleményező fok megkérdésését hogyan lehetett mellőzni, az előttem talányszerű.

Igy a mint ma áll az ügy, a felsőbbíróságok lesznek kénytelenek a törvényszéket utasítani a további vizsgálódások eszközlésére s ezzel ismét jó idő fog eltelni, (mely alatt természetesen a vizsgálati fogságnak tovább fen kell tartnia — bürokratikus tradíciók szerint).

Hogy a jelen esetben tényleg fenforog-e a melancholia, arról e helyütt, t. i. jogász oldalról, véleményt kockáztatni nem lehet.

Csak arra utalhatok, hogy az elmekórtan tekintélyei munkáikban határozottan felhozzák a melancholia elmebetegségének egyik kihatásaként azt, hogy az ezen betegségben szenvedők saját gyermekeiket megölik szeretetből.

Krafft-Ebing ezeket mondja:

«Az idetartozó eseteknek fontos bűnügyi osztályát képezik azon egyének, kik saját gyermekeiket meggyilkolják *szeretetből*. Ezek kivétel nélkül a szükség és a sors csapásai által nyomott, szükségben és szegénységben kétségbeeső szülők, kik buskomorakká lettek és így pszichikai álmérgetük és működési képtelenségük tudatában már csak nyomoruságteljes életet, sőt a biztos éhenhalást látják maguk előtt, vagy kik előtt a világ kóros pessimismus szemüvegén keresztül a bűn és elvetemedettség sötét színeiben tűnik fel. Nem akarják és nem tudják többé elviselni az élet terhét és elhatározzák saját előzetes elpusztulásukat, azonban szerető szülői szívek nem határozhatja el magát legkedveltebbjeiket ezen reményhagyott öröm- és szeretetnélküli világban visszahagyni. Így tehát előbb gyermekeiket és azután önmagukat gyilkolják meg. Gyakran nem sikerül öngyilkosságuk, vagy pedig előnyösebbnek tartják a fentebb kijelölt indokokból a halálban előre ment gyermekeikkel a *hóhér keze által* ismét egyesülni és így aztán emberi elbírálás és a földi bíró határozatának tárgyává válnak, mely — fájdalom — már gyakran mondatott ki igazságtalanul, minthogy indulatoskodásnak és erkölcstelenségnek tartották azt, a mi

csak pszichikai álértetből és érzéketlenségből eredt téboly volt. A téboly vagy érzékcsalódás folytán elkövetett tett erőszakos cselekvésének mechanizmusa nem zár ki külső meggondoltságot, előre megfontolást és tervszerűséget, míg indulati állapot nem szegődött hozzá mint bonyolító körülmény. A tett utáni magatartás attól függ, hogy a tévképzet mulékony (a lehangoltságnak pillanati magyarázasi kísérlete, meglepetési indulat, érzékcsalódás), vagy állandó-e. Az előbbi esetben a tett utáni magaviselet ugyanolyan lesz, mint a megelőző csoportoknál; a helytelen tettnek teljes felismerése és bánat fog bekövetkezni; az utóbbi esetben a tettes nem fogja bűnét belátni, hanem közönyös fog maradni. Téves képzetekből eredő minden tettnél a tettes *nem szabad*, mivel a téveszme kóros, az előzmény hamis, mivel az öntudat elhomályosodása a javítást lehetetlenné tette. (*A törvénytörési elmekörtán tankönyve*. Ford. Schwartzter Ottó 173. l.).

Casper-Liman:

Ide sorolandók az öngyilkosság vagy a szeretett gyermekek meggyilkolásának esetei, melyek inségből, kétségbeesésből vagy életuntségéből történnek, vagy azért, hogy törvényes uton kivégeztessenek. Minden lelki furdalás nélkül gyermekeiket gyilkolják meg, mert jó cselekménynek tartják, hogy a gyermekeket megszabadítsák e világ nyomorától. (*Kétes elmeállapotok a törvénytörés előtt*. Casper-Liman nyomán dr. Kecskeméti Lajos. 88. l.)

Kirn:

Am häufigsten tritt die Melancholie während der Schwangerschaft ein. — — — — — — — — — —

Es fehlen der That alle Eigenschaften, welche sie zu einer verbrecherischen machen würden. Sie beruht nicht auf egoistischen, sondern krankhaften Beweggründen, sie erfolgt nicht aus freier Wahl, sondern durch einen innern Zwang... Endlich gehören hieher die nicht gerade seltenen Mörder aus Liebe; der Gatte will seine Gattin, der Liebende seine Geliebte von einer Welt befreien, die er für unbeschreiblich

schlecht und verkommen hält. Häufiger noch ist der Vater oder die Mutter, welche durch Noth und Elend melancholisch geworden, von schwerem Seelenschmerze belastet, sich für jede Erhebung unfähig erachten, ein Leben von Jammer und Pein, vielleicht den sichern Hungertod voraussehen, dem sie ihre Liebsten entziehen wollen, und deshalb die eigenen Kinder schonungslos hinschlachten.» (Maschka: *Handbuch der ger. Medizin*. IV. k. 283. 1.).

Skrzeczka :

Daneben kommen allerdings auch Fälle vor, in denen bei einem sonst nicht nachweisbar geisteskranken Menschen plötzlich die Vorstellung einer gewalthätigen Handlung — Selbstmord, Mord geliebter Angehörigen — auftaucht. Griesinger betrachtet auch diese Zustände als zur Melancholie gehörig und bezeichnet sie als «blutdürstige Grillen der Melancholiker.» (Holtzendorff: *Handb. d. Strafr* II. 235. 1.)

Ugyanigy *Hofmann: Lehrb. d. ger. Med.* 867. 1.

Lombroso :

Az öngyilkossággal párosult gyilkosság gyakran a gyermekek iránti szeretet következménye. (Német kiadás, 314. 1.)

Moravcsik Ernő :

Gyakran, hogy e kinos állapotnak végét vessék, öngyilkossági kísérletet követnek el. Néha aztán nem csak önmaguk, de környezetük, hozzátartozóik ellen is fordulnak, a midőn a bekövetkező vész, szerencsétlenség sejtelmét azokra is átviszik, s hogy ettől őket megmentésük, életüket oltják ki. (*Gyakorlati elmekórtan.* 33. 1.)

Nem lesz felesleges pár concret esetet is ideiglatni :

Egy 26 éves berlini nő, (a hatodik hónapban terhes), 6 éves leányával bezárkózott szobájába s a kályha csövének elzárása által szénegőzzel töltötte meg a szobát. Bucsuzó leveleiből kitűnt, hogy önmagát és gyermekét megölni volt szándéka. Önkivületi állapotban találták, de felgyógyult; a gyermek nem volt afficiálva. Megkérdezettvén a nő a tett indoka iránt, azt adta elő, hogy férje iszákos és kártyás, hogy veri,

éheztetí, szeretőt tart és folyton gunyolja őt katolikus valása miatt. A nő hosszabb idő óta lehangolt kedélyű volt; a tett után nem mutatkoztak elmebetegség jelei. Azon kérdésre, hogy miért akarta gyermekét is megölni, válasza ez volt: Csak nem hagyhattam férjem k . . . ájának nevelésére szeretett gyermekemet? — Liman berlini tanár szakértői véleménye szerint egy psychicailag deprimált terhes nő combinált öngyilkossági kísérlete forog fen, mely öntudatlan állapotban követtetett el. (*Vierteljahrschr. f. ger. Med.* XXXVII.)

Egy 29 éves berlini nő, ki hűtlen lett férjéhez, abbéli fájdalomában, hogy az ő hűtlensége folytán férje is szeretőt tartott és nejétől származott egyik gyermekét szeretőjéhez adta: széngőzzel telítette a szobája levegőjét és legkisebb 8 hónapos gyermekét maga mellé véve, ágyba feküdt, várva a halált. A gyermek meg is halt; az anya életben maradt. Liman szakértői véleménye szerint nem állítható, hogy a nőnél teljesen hiányzott a cselekmény büntethetőségének tudata, de mégsem volt képes a fenforgó körülmények közt a cselekvés és az abbanhagyás közt választani. (Liman: *Zweifelhafte Geisteszustände vor Gericht.* 38. l.)

Egy buskomor asszony, ki régebben öngyilkossági gondolatokkal foglalkozott, két gyermekét a folyóba dobta, s midőn egyik kiuszott, visszalökte. Mindkettő otthalt. Indokul az anya azt adta elő, hogy fel akarta menteni a gyermekeket azon szerencsétlenség alól, mely őt már elérte, s azt gondolta, hogy azok boldogabbak az égben. A szakértői vélemény kimutatta a buskomorság tüneteit, mely az ötödik terhesség utolsó hónapjaiban kimerítő befolyások alapján kifejlődött. A tébolydának adatott át. (Francia eset.) (Krafft-Ebing: *Tankönyv u. o.*)

Egy nő késsel megrohanta nyolcz éves leányát és több szurást ejtett rajta. A nő vallásos és erkölcsös volt; jó viszonyban élt családjával és szerette gyermekeit. Azt hitte, hogy gyermekeivel rosszul bánik. Szülés után néhány héttel követte el a cselekményt. A szakértők kijelentették, hogy

beszámíthatlan állapotban volt az elkövetéskor, mire az államügyészség visszavonta a vádat s az eljárás megszüntetett. (Maschka: *Handbuch d. ger. Medicin.* IV. k. 283. 1.)

Egy fiatal angol nő, Dickenson Sarah, Deptford-ban (Londontól nem messze) egy napon megsebesülve találtatott két gyermekének hullája mellett. Megfojtotta a gyermekeket, de önmagának megölését nem volt képes véghez vinni. A tett indokául azt hozta fel, hogy atyja hosszas betegsége folytán családja nagy nyomorba jutott. Az orvos kijelentette, hogy e nő periodikus elmezavarban szenved. (Lombroso 315. 1.)

Egy kőmives, ki munkakereset hiányában életunttá lett és ki gyakran emlegeté ismerősei előtt, hogy ha feleségét és gyermekeit nem sajnálná, öngyilkossá lenne, megölte három gyermekét. Testileg nem voltak találhatók figyelemre méltó zavarok. Bánata őszinte volt. A szakértői vélemény elismerte az elmezavart, de nem ismerte el a beszámítási képesség teljes megszüntét. A bíróság a beszámítási képességet megszüntnek mondotta ki, s vádlott tébolydába vitetett. (Krafft-Ebing: *Tankönyv u. o.*)

A Pribil-eset tárgyalása alatt senki sem helyezett nagyobb súlyt arra, nem forog-e fen egy határozott betegségnek a fenebbiekkel analog tünete. Senki sem intézett a szakértőkhöz kérdést, vajon a jelen büneset *miben különbözik* azon esetektől, melyekben a gyermekeknek a szülők általi megölése a psychopathologia megállapításai szerint a melancholia elmebetegségnek kifolyása. Egyetlen egy ily kérdés elég lett volna arra, hogy a szakértők kényszeríttessenek az általuk annyira kedvelt általánosságokat elhagyva, szint vallani.

II.

A szóban forgó ítélet csakis a beismerésen alapul.

Nem kívánok itt bővebben foglalkozni azon kérdéssel, hogy ily beteg lelkiállapotu nő beismerése mily értékkel bír. Ez is főleg elmekórtani kérdés. Igen nagy súlyt kell

azonban jogi szempontból helyezni arra, hogy a beismerés a jelen esetben a rendestől egyébként is eltérő jelleget mutat.

A beismerés általában csak azon okból bír bizonyítéki erővel, mivel feltehető, hogy az ember minden alap nélkül nem ismeri el oly cselekmény elkövetését, melyért reá büntetés vár. De ha egy egyén, ki több ízben sikertelenül öngyilkosságot kísérelt meg, magára veszi egy cselekmény elkövetését, mely halállal büntetetik, közel fekszik a gyanu, hogy a minék megtevésére ő maga nem birt elég erővel, azt más által akarja végrehajtatni. Glaser a bizonyításról irt nagy szabásu munkájában egyenesen kiemeli ezen veszélyt: «Es darf nie übersehen werden — mondja a nevezett író — dass das scheinbar so wichtige Motiv, das den Unschuldigen abhalten müsste, sich selbst schuldig zu bekennen, durch andere überwogen werden kann, die sich im einzelnen Falle noch wichtiger erweisen; vor allem kann das Übel, das in der Verurtheilung und Bestrafung liegt, mit mehr oder weniger Recht dem Angeklagten als das kleinere erscheinen. Auch da ist, weil man es hiebei nicht selten mit exaltirten Charakteren zu thun hat, die Gefahr zu beachten, dass das Schuldbewusstsein auf Selbstquälerei und sonstigen irreleitenden oder doch zu Übertreibungen führenden Gemüthszuständen beruht.» (*Beiträge zur Lehre vom Beweis.* 330. és 334. ll.).*

Sajátságos minden esetre, hogy Pribilné vallomása szerint a gyermekek, mikor a vízbe rántotta őket, nem kiabáltak. Ezt feltenni a lehetetlenséggel határos. S ha egy beismerés *ily* negatívumnak előadásával kísértetik, vajon nem semmisíti-e ez meg a beismerés pozitív tartalmát?

Hozzájárul, hogy a gyermekek hullái nem találtattak fel; a kézi táskának és a ruháknak sincs semmi nyoma, habár

Maschka prágai tanár 1870-ben szakértői véleményt adott egy nő iránt, a ki azzal vádolta magát, hogy hét évvel azelőtt a vízbe fullasztotta nővérét. A véleményező kimutatta, hogy az önvád beteges képzelődésből ered. (*Vierteljahrschrift f. ger. Med.* X. 262.) Ily esetek nagy számban mutathatók ki. A Pitaval is számos ily bűnügyet tartalmaz.

a rendőri kutatás és a köröztetés a legnagyobb gonddal a Duna egész alsó vonalán megtörtént.

A köröztetés eredménytelenségét az ítélet arra használja fel támpontul, hogy a gyermekeknek a vízbe kellett halniok. De ezen eredménytelenség legalább is oly mérvben lerontja a vízbedobásnak, másrészt a halál bekövetkeztének bizonyosságát.

A mi pedig a kir. ügyészség által érvényesített azon ténnyt illeti, hogy a hullák tavaszkor szoktak a folyókból előkerülni: a tavasz itt van, jóformán el is múlt s a gyermek-hulláknak még mindig semmi nyoma.

Tudvalevő általánosan, hogy a víz minden hullát kidob. Ritka eset, hogy 10 napnál tovább legyen hulla a vízben. S épen ezen két gyermek hulláját nyelte volna el a Duna véglegesen? Ha a két hulla egyike eltűnt volna, ez még nem kelthetne erősebb kételyeket a vízbe jutás ténye iránt; de hogy *mindkettőnek* nyoma veszett, az határozottan talánszerüvé teszi az esetet.

Még az sincs pontosan megállapítva, hol történt a vízbeugrás. Vádlottnő nem képes megmondani; csak annyit tud, hogy egyik budai «Steg»-ről (Álló-hajó). A vádbeszéd a Rudasfürdő melletti csavargözös-állomás álló-hajóját tekinti a tett színhelyének s ezt határozottan ki is fejezi; az ítélet szerint ellenben ez lehetetlennek van kijelentve, mivel ezen álló-hajóról Hufnagel Ferencz matróz 15 lépésnyire befelé látta azt a bizonyos fekete testet uszni; már pedig ha azon hajóról ugrott volna le az asszony, lehetetlen volt annyira bejutnia a folyam medrébe.* A törvényszék e szerint bizonyosnak

* *Végtárgyalási jegyzőkönyv.* Hufnagel Ferencz tanu a Rudasfürdői csavargözös állomásnál volt alkalmazva 1887-ben; a kérdéses este (okt. 7.) már csavargözös nem járt a vízben; a «Steg»-től beljebb mintegy 15 lépésnyire látott valami feketét és hallotta a nyögéseket, de hogy ember vagy állat volt-e, azt nem látta még akkor; a víz a part felé vetette és akkor látta, hogy emberféle és hívta az ott állomászó rendőrt; ez alatt már a «Steg»-en alul jutott a part felé; a «Steg»-ről *nem ugorhatott be*, okvetlen feljebb kellett beugornia.

veszi, hogy az ugrás 500 lépéssel feljebb, a helyi gőzös-állomás álló-hajójáról történt. Az ügyészi és a bírósági fel-fogás közötti ellentét kiegyenlítésére szükséges lett volna ugyan helyszíni szemlét tartani, ezt azonban a bíróság mel-lőzte, mivel az ítélet szerint «a bíróság által szemle nélkül is teljesen ismert a helyzet.»

Eltekintve attól, vajon ily érveléssel a helyszíni szemle a jelen esetben elhagyható volt-e, merem kétségbe vonni, hogy a bíróság teljesen ismerné a «helyzetet». Utána jártam a dolognak és a helyi gőzösöknek illető állomásánál alkalmazott személyzettől azon értesítést nyertem, hogy ott nem történhetett meg a vízbe ugrás. Azon álló hajón éjjel-nappal két ember van, kik csak éjjel $\frac{1}{2}$ 12 órákor, midőn a forgalom megszűnik, vonulnak az ugyanazon hajón levő szobácskáikba. Esti 9 és 10 közt nem csak ők vannak a hajón, de a fél-óránként közlekedő helyi gőzösökre és a 11-kor kikötő zimonyi hajóra várakozó közönség is. Hogy ily körülmények közt egy asszony két gyermekkel a hajó szélére lopózhasson, on-nan leugorják, úgy hogy senki se hallotta legyen sem a gyermekek sikoltását sem a három test esése által a vízben okozott nagy loccsanást, az lehetetlennek tűnik fel.

Ily körülmények közt, midőn a ténybeli elemek a beis-merést absolute nem támogatják, sőt részben lerontják, nincs kizárva a lehetőség, hogy Pribilné a gyermekeket éjjeli barangolásakor nagy foku izgatottságában elvesztette s a gya-nus házakkal sűrűen megrakott budai hegyoldalon vagy a munkások fészkében a Tabánban valaki azokat megtalálta és elvitte. A rejtve tartásra lehet számos ok: csak a koldulta-tásra vagy bizonyos kéjenczek bizonyos hajlamaira kell gon-dolnunk. Az sincs teljesen kizárva, hogy a vízből valaki ki-mentette a gyermekeket s megmentőjük tartja őket titokban.

Ne feledjük, hogy Pribilné sem a rendőrnek sem Hart-neréknek nem szólt arról, hogy a gyermekeket megölte. Nem lehetetlen tehát, hogy a pisztolylyal tett második és harma-dik öngyilkossági kísérletének nem sikerülte után, s midőn

látta, hogy a pisztoly kicserélhetése iránti reménye is meg-
hiusult*, eszébe jutott mint végső eszköz, hogy magát halál-
büntetéssel sujtott cselekménnyel vádolja; s talán némi ada-
lékot szolgáltat ehhez azon körülmény is, hogy mikor a 15
évre szóló ítéletet kihirdették előtte, *nem felebbezett.* —

A régibb bizonyítási theoria és a régibb törvények nem
engedték meg az elítélést, mely csupán csak beismerésre lett
volna alapítható.

Az 1843-iki *magyar* javaslat 385. §-a ez iránt a követ-
kező szabványokat tartalmazza:

«Ha a vádlottnak az ítélőszék előtti önkénytes megval-
lása más uton kiviláglott egyéb tények vagy körülmények
által is igazoltatik, akkor a vádlott megvallásán alapuló
minden terhelő tény és pedig nemcsak a megvallónak tulaj-
don tette, minden illető körülményekkel együtt, hanem ma-
gának a büntettnak valósága vagy tényálladéka is törvénye-
sen bizonyosnak ismertetik.»

A *würtembergi* 1843-iki bünvádi eljárás 298. §-a így szól:

«Zur vollen Beweiskraft eines Bekenntnisses wird gefor-
dert . 3. dass das Bekenntniss weder in sich selbst wider-
sprechend sei, noch mit den über die Umstände des Ver-
brechens eingezogenen glaubwürdigen Nachrichten im Wider-
spruch stehe; 4. dass kein Grund vorhanden sei, dasselbe
einem Irrthum oder einer auf Täuschung gerichteten Absicht
zuzuschreiben.»

Az *osztrák* 1803-iki büntető törvénykönyv:

«Überhaupt ist zur Richtschnur zu nehmen, dass kein
Beweis für sich allein zu beurtheilen, sondern jeder in Ver-

* *Végtárgyalási jegyzőkönyv.* Vádlottnő: Midőn Hartneréktől (a viz-
ből való kimentetés után) átjöttem, Kertésznél vettem egy revolvért
4—5 frtért és a «London» szállodában meg is kíséreltem az öngyilkossá-
got, azonban a töltények nem sülték el. Kiszedtem és ujat tettem bele,
de ez sem sült el; ezután szülési fájdalmakat éreztem, és elmentem öz-
vegy Wágner Edéné szülésznhöz, kit ismertem, őt meg is kértem, hogy
cserélje ki a revolvért, mert meg akarom magamat ölni.

bindung mit dem ganzen Untersuchungsgeschäfte zu betrachten sei. Nachdem also . . . die Glaubwürdigkeit was immer für eines Beweises durch entgegenstehende Erfahrungen bedenklich gemacht wird, verliert der Beweis an seiner Kraft und ein auf solcher Art geschwächter Beweis kann nicht mehr als rechtlich betrachtet werden.» (I. 414. §.)

Az osztrák 1853-iki büntető perrendtartás 265. §-a:

«Wäre es durchaus unmöglich ausser dem Geständnisse eine weitere Spur von der That zu erhalten, so ist das Geständniss allein kein rechtlicher Beweis.»

Ide igtatom még *New-York* állam 1881-iki büntetőtörvénykönyvének 181. §-át, mely a mi kérdésünkre vonatkozólag igen érdekes határozmányt tartalmaz.

181. §. «*Hogyan bizonyítandó a halál bekövetkezte.* — Senkire nézve sem tekintethetik a gyilkosság vagy az emberölés bebizonyítottnak, ha azon egyén halála, a kinek megöletése állittatik és ezen kívül az, hogy a vádlott követte el az ölést, mint független ténykörülmenyek külön-külön nincsenek megállapítva — az előbbi közvetlen bizonyíték által, az utóbbi az észszerű kételyen tul.»

Bizonyos, hogy ezek a szabályok ma már nem kötik a bíróságot. De másrészt a bizonyítékok szabad mérlegelése a ténybeli elemek részletes megállapításának kötelezettsége alól a bírót nem menti fel — különösen oly bünvádi eljárásban, milyen a mi gyakorlatunk, melynél felebbezés után a ténykérdések is felső bírósági felülvizsgálat tárgyát képezik.

III.

A harmadik kitüzött kérdés tárgyalásánál alapul kell vennünk, hogy Pribilné a vádbeli cselekményt tényleg elkövette s hogy szoros értelemben vett elmebetegség esete nem forog fen.

Először is megállapítandó lesz a BTK. 76. §. ide vágó határozmányának értelme: «*elme-tehetsége meg volt zavarva s e*

miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem birt.» És feltüntetendő lesz, mily értelmezést nyert e szabály a gyakorlatban.

A szöveg egyenes leszármazási viszonyban van a többi európai codexek illető szövegeivel. Az európai codexek keletkezésük időrendje szerint a fejlődés egy-egy stadiumát mutatják s a magyar szöveg az eddigi fejlemény végpontját jelzi.

A *franczia*, a *belga* és az *olasz* büntetőtörvénykönyvek szerint egyedül az elmebetegség és az ellenállhatlan erő adja meg az alapot a felmentésre. (Démence, — une force à laquelle il n' a pu résisté, — forza irresistibile.)

Ezenkívül az «excusable» esetek közé van sorozva a francia Code-ban az, ha a férj a házasságtörésen rajtakapott nejét és ennek büntársát megöli; s a belga törvény ezen határozmányt kiterjeszti azon esetekre is, midőn a nő találja ugyanily cselekményben a férjet. Ezen kiterjesztő törvényszakasz indokolása egyenesen Chauveau és Hélie véleményére támaszkodik, kik a törvényhozó feledékenységének tulajdonítják a francia törvénykönyv határozmányának egyoldalúságát. Chauveau és Hélie könyve így szól a kérdésről: «C'est sans doute un oubli de la part du législateur, car l'injure est aussi grave, et il y a de plus lâcheté de la part du mari qui ose introduire une concubine dans la maison conjugale; il insulte à la faiblesse de sa femme. Qu'on ne dise pas que les résultats de l'adultère sont bien différents dans les deux cas. Qu'important les résultats, quant à la gravité de l'offense et à la culpabilité d'agent? On ne voit que trop souvent un mari venger l'adultère parce qu'il offense son amour-propre, tandis que l'amour blessé de la femme peut seul la porter aux excès qui la rendraient coupable d'homicide.»

Ezen határozmányok alapján a nevezett országokban messzemenő felmentési gyakorlatot találunk, (itt-ott nagyon is messze menőt). Ha társadalmi betegségekből, a családi élet ziláltságából vagy becsületbeli kérdésekből származó nagy összeütközések a bíróság elé kerülnek, gyakori a felmentés.

Az esküdtek felmentették a nőt, a ki lelötte hűtlen szeretőjét (Bière Mária).

Felmentették a nőt, a ki meglesve férjét, midőn ez szeretőjével sétált, vetélytársnőjére lőtt (Briette).

Felmentették a nőt, a ki lelötte rágalmazóját (Clovis-Hugues).

Felmentették a nőt, a ki leánya hirnevének megbecsenítőjét szolgája által lelövette (Jeufosse).*

Felmentették azon egyént, a ki volt feleségét, kitől annak hűtlensége miatt elvált és ki őt azóta folyton gúnyolta és sértegette, egy véletlen találkozás alkalmával leszurta. (Ristehuber).

Felmentették az apát, a ki nyomorból gyermekét megölte (Chéramy).

Különösen érdekes a következő eset, mely 1873-ban tárgyalatott a párisi esküdtszék előtt. Leroy du Bourg vádlott hűtlenségen rajtakapta nejét; a férfi, ki a nővel volt, kiugrott az ablakon. A férj utána rohant, de nem foghatta el. Ekkor visszajött nejéhez és több szurást ejtett rajta egy törrel, melyet botjából huzott ki. A nő pár nap mulva meghalt sebeiben. A bíróság Leroy de Bourg-t szabad lábbon hagyta. Az esküdtek a bíróság ezen tényében némi utmutatást láthattak ugyan a felmentésre, de mégis bűnösnek mondták őt, mivel a degenerált jellemnek bizonyos nyomai mutatkoztak a különben előkelő állású vádlottnál. A bíróság 5 évi reclusion-t szabott ki. A kormány megkönnyítette a büntetés végrehajtását annyiban, hogy nem a Maison Central-ba vitette az elítéltet, hanem Sainte Pélagie-ba. Midőn pedig letelt az idő, melynek lefolyása után a kegyelem kérethetett és adathatott, t. i. a büntetés tartamának fele, Leroy du Bourg-nak a büntetés további része kegyelem

* Ezen nagyérdekű pert, melyben Berryer volt a védő, részletesen közli: *Revue des grands procès contemporains*. III. k.

utján elengedtetett.¹ Mutatja ez utóbbi eset, hogy Franciaországban ily körülmények közt a bíróság és a kormány felfogása még kevésbé hajlik a merev szigor felé, mint az esküdteké, — a mi tanúsága annak, mennyire igazságtalan azon vád, miszerint a francia *esküdtek* dédelgetik könnyelműen a büntetteseket. Chauveau és Helie — mint a fenti részlet mutatja — szintén nem nagyon távolra helyezkedtek el az esküdtek verdiktjeitől. A régi francia jogrendszer pedig teljes büntetlenséget biztosított a férjnek, a ki ily alkalmából feleségét megölte.²

A statisztika szintén hason eredményeket tüntet fel e kérdés tekintetében. Holtendorff a halálbüntetésről irt munkájában Franciaországra vonatkozólag a következő adatokat közli. Azon tiz vádlott közül, kik nejük szeretőjét megölték, kilencz felmentetett; azon két leány, a ki hűtlen szeretőjét megölte, felmentetett; szintugy az apa is, a ki leányának elcsábítóját megölte. Azon tizenegy nő közül, kik hűtlenség miatt férjüket megölték, hat felmentetett. A mi a politikai indokokat illeti, azon két egyén, a ki az 1870-iki háboru után nemzeti gyűlöletből egy-egy németet ölt meg, felmentetett, mivel «*exaltation patriotique*» volt az indító ok.³ Felmentetett egyszersmind azon tizenhét egyén közül, kik pártszenvedélyből politikai ellenfeleiket a választások alkalmával megölték, tizennégy.

A *porosz* büntetőtörvénykönyv 40. §-a így hangzott:

«Ein Verbrechen oder Vergehen ist nicht vorhanden,

¹ A Leroy du Bourg-féle eset szolgált alkalmul Dumasnak a *L'homme-femme* című munka és *Femme de Claude* színmű megírására. — A fenebbi per tárgyalásait egész terjedelemben közli *Revue*. 5. k.

² A Code az «*excusable*» cselekményekre redukált büntetést szab.

³ A francia igazságszolgáltatás ezen «*politikai*» felmentések miatt különösen németek részéről igen erős támadásoknak volt kitéve. Azonban Németországban is volt ugyanily eset. Binding Károly a büntetőjog nagyhirű tanára 1871-ben Strassburgban a német deákok által rendezett banketten egy elsassit, ki becsmérőleg nyilatkozott a németekről, bottal úgy megütött, hogy az szörnyet halt. Binding büntetést nem kapott.

wenn der Thäter zur Zeit der That wahnsinnig oder blödsinnig, oder die freie Willensbestimmung desselben durch Gewalt oder durch Drohungen ausgeschlossen war.»

Ezen szöveg ellenében az hozatott fel, hogy nagyon is specializál; az elmezavar azon két alakja, melyet a §. tartalmaz, nem meriti ki mindazon eseteket, melyekben a beszámítás ki van zárva. Helyébe jött a *német* birodalmi büntetőtörvénykönyv javaslatának egész általános szövegezésü 46. §-a:

«Eine Handlung ist als Verbechen oder Vergehen nicht zu betrachten, wenn die freie Willensbestimmung des Thäters zur Zeit der That ausgeschlossen war.»

Orvosszakértői bizottság véleményezésre hivatván fel, ez odanyilatkozott, hogy a §. ilyképeni szövegezése odavihet, hogy némely gyakorlatlan törvényszéki orvosok már az affectust is beszámítást kizáró oknak vehetnék.

A második szövegbe ennek folytán lényegileg a német törvény mostani szerkezete vétetett fel, mely nem határozott betegségeket, de az elmetehetségnek beteges megzavartását (krankhafte Störung der Geistesthätigkeit) vette fel a törvénybe.

A német törvény alapján kifejlődött judikatura ez alapon épen nem követeli meg a felmentéshez az elmebetegséget. A legfőbb birodalmi törvényszék kimondotta egyrészt, hogy «der Begriff der krankhaften Störung der Geistesthätigkeit ist umfassender, als der der Geisteskrankheit und umfasst sonach auch gewisse *vorübergehend* die Geistesthätigkeit beeinträchtigende Krankheitszustände, die an und für sich nicht unter die Geisteskrankheiten zu subsumiren sind». (30/11 1881. *Entscheidungen der Reichsgerichts*. 7. köt. 425. — L. Daude: *Strafgesetzb.* 37. 1.)

Másrészt pedig még tovább menve megállapította, hogy «die Bewusstlosigkeit oder krankhafte Störung der Geistesthätigkeit brauchen, um Strafflosigkeit nach §. 51. zu begründen, nicht derartig zu sein, dass sie die freie Willens-

bestimmung überhaupt ausschliessen; es genügt vielmehr, dass die freie Willensbestimmung *nur für die specielle That* durch die Bewusstlosigkeit etc. ausgeschlossen war.» (16/1 1881. *Entsch.* 6. k. 338. — L. Daude: u. o.)

Az *osztrák* javaslat a zavar jellegét még pontosabban akarván kiemelni, «krankhafte *Hemmung oder* Störung der Geistesthätigkeit» kifejezést használja s hozzá tesz egy másik meghatározást, mely alternatív jellegénél fogva a beszámíthatlanság fogalmának szintén tetemes kiszélesítését vonja maga után: «welcher (Zustand) es ihm unmöglich machte, seinen Willen frei zu bestimmen, *oder das Strafbare seiner Handlung einzusehen.*»

A legujabb *olasz* javaslat (Zanardelli) 47. §-a:

«Non è punibile colui che, nel momento in cui ha commesso il fatto, era in tale stato di deficienza o di morbosa alterazione di mente da toglierli la coscienza dei proprii atti o la possibilità di operare altrimenti. Il giudice può tuttavia ordinare che sia ricoverato in un manicomio criminale o comune, per rimanervi sino a che l'Autorita competente lo guidichi necessario.»

Az indokolás hozzáteszi:

«E in quella di *alteratione morbosa* si abbraccia ogni e qualunque forma patologica mentale, permanente o accidentale, generale o parziale.»

A *magyar* törvény ide vágó határozmánya a német törvényétől annyiban tér el, hogy a körülírásból a «beteges» kifejezés, vagyis a betegség fogalma ki van hagyva. A törvény e szavakkal él: «elmetehetsége meg volt zavarva» s ezzel a beszámíthatlansági esetek körét a priori szélesebbre vonja meg mint a német törvény és mint bármelyik continentális codex. *A magyar törvény a felmentést oly kevés feltételhez köti, mint egy törvény sem Európában.* Csak azt követeli meg a felmentéshez, hogy a bár pillanatnyi zavarodás olyan erős legyen, miszerint az illető egyén másképp nem tudott cselekedni; más szóval, hogy akaratának szabad elhatározási képes-

ségével azon pillanatban és azon ügyre vonatkozólag nem birt.

Ide igtatom még az 1843-iki magyar javaslat illető szövegét, mely az idetartozó eseteket a dolog természetének megfelelőleg világosan két csoportra osztja. A javaslat 73. §-a így szól:

«Minden beszámítástól és büntetéstől menten maradnak: a) az örültek, azon tettekre nézve, miket örülségek ideje alatt elkövetnek; b) azok, kik betegség miatt *ideiglenesen* oly állapotban vannak, hogy tetteik büntethetőségének felfogására szükséges eszmélettel nem bírnak».

A magyar BTK. alapján kifejlődött gyakorlatot a következő összeállítás tünteti fel:

1. A kir. Curia felmentette azon egyént, a ki feleségét házasságtörési actuson rajtakapta s ki e miatt az asszony szeretőjét megverte és guzsba kötötte, úgy hogy az 40 napig volt beteg. A kir. Curia kimondotta ez alkalomból, hogy a BTK. 76. §-a «a szabad elhatározási képességnek, az elme-tehetség ideiglenes, muló megzavartsága és a beszámításnak a muló megzavartság alatt elkövetett cselekmény miatti kizáratására is kiterjed.» (1881. 9381. sz. *BŰT.* III. 187. l.)

Analog eset, melyben mind a három bíróság felmentést mondott ki: 1885. 28. sz. *BŰT.* X. 26. l.

3. Szintén analog eset, melyben a kir. Curia felmentette azon egyént, a ki nejét házasságtörésen rajtakapván, ennek ugyanazon napon — 6 órával később — mutatott házsártos és kihívó magaviselete folytán kést ragadott és halálra szurta. Ezen eset alkalmából kimondotta a kir. Curia, hogy az elme-tehetség oly mérvü megzavarodása, hogy «a beszámítás a BTK. 76. §-a értelmében kizárassék, beállhat nem csak elme-betegség esetében, de oly lelki rázkódtatások által is, melyek a tettet megfosztják eljárásának szabad elhatározási képességétől.» (1887. 8242. *Dtár* XIX. 74. l.)

4. Analog eset, melyben a kir. Curia a maros-vásárhelyi kir. tábla ítélete ellenére vádlottat ugyan elítélte, de csak

azon oknál fogva, mivel «vádlott a neje és a sértett közti tiltott viszonyt nem véletlenül, s így nem meglepetve fedezte fel, hanem órákig lesve, akkor ment be a házba, midőn a lakásban már lefeküdtek.» (1886. 1300. *Dtár* XV. 272. l. — L. ezen ítélet kritikáját dr. Barna Ignácztól. *Fogtudományi Köz-löny* 1886. 39. sz.)

5. Ugyanide tartozik némileg, bár a kir. Curia a felmentés tekintetében nem a 76., hanem a 79. §-ra hivatkozik, egy eset, melyet a *Fogt. Közl.* melléklete közölt 1888. 18. sz. mellékletében. Két nővér az udvaron aludt. Egyiken egy suhancz erőszakos nemi közösülést kísérelt meg. A leány sikoltása folytán nővére felébredt s fejszét ragadva, oly csapást mért a suhanczra, hogy az másnap meghalt.

6. Horváth János fazekasmester beismerte, hogy 1883. július 24-én 6 hónapos leánygyermekét azon előre megfontolt szándékkal, hogy azt megölje, sulyosan megverte s oly erővel vágta a bölcsőbe, hogy a bölcső feneke kiszakadt; ezután a leányt a bölcsőbe fektette, ott hagyta s eltávozott. A leány július 25-én a kapott sérülések következtében meghalt. Tették indoka gyanánt Horváth azt adta elő, hogy ő azért haragudott, mert neje leányt és nem fiut szült és már neje terhességének ideje alatt eltökélte magát, hogy a gyermeket, ha leány lesz, megöli. A törvényszéki orvos vádlottat ép elméjűnek mondotta. Két más orvos ellenben eskört állapított meg, és mint eskóros akarátának szabad elhatározási képességével nem birt. Az országos tébolyda szerint eskórnak nyoma sincs, azonban vádlott mint gyenge elméjű egyén, idült szeszmergezés hozzájárulása mellett nem volt beszámítható állapotban, midőn tettét elkövette. Az egyetemi orvoskar tanári testülete vádlottat vele született elmebetegségben szenvedőnek, tehát elmebetegnek nyilvánította. A két alsó fok gyilkosságot mondott ki; a kir. Curia felmentést. Az indokolás a szakértői véleményre alapítatik s többek közt hozzáteszi a kir. Curia: «A vádlottnak eddigi büntetlen előélete alapján jogszerűen vélelmezhető,

hogy vádlott büntetendő cselekmények elkövetésére hajlandósággal nem bír... Ezek szerint a vádlott elhatározásának a józan észszel össze nem egyeztethető indoka már magában alapos kételyt támaszt a vádlott elméleti állapotának épsége ellen». (1885. 4712. *BŰT.* XI. 87. 1.)

7. A kir. Curia felmentette azon nőt, a ki ujonszülött törvénytelen gyermekét megölte s kiről a budapesti egyetem orvosi kara azt a véleményt fejezte ki, hogy a tett végrehajtásának módozata után ítélve, *nincs kizárva*, miszerint «a nő elméleti működésében és így szabad elhatározási képességében meg volt zavarva». (1881. 797. sz. *BŰT.* VIII. 271. 1.).

A Pribil-eset megítélésénél — az elméletbetegség kérdésétől eltekintve — első sorban figyelembe veendő az, hogy e nő elméletében a cselekmény úgy volt odaállítva, mint a mely az öngyilkosság kikerülhetlen előfeltétele. Pribilnének nem volt elég ereje leányait védtelenül élve hagyni, önmaga pedig tovább élni nem tudott, ítélőképessége szerint tehát nem tehetett egyebet, mint hogy önmagával együtt megölje a gyermekeket is. Kevésbé látszott előtte bűnnek az, ha «magával viszi» a gyermekeket, mint ha «itt hagyja» őket. Halasztotta a végrehajtást hetekig, de midőn közvetlenül a szülés előtt állott, azt hitte, nincs veszteni való ideje.

A közönséges logikai gondolkodás szempontjából hasztalanul érvelnék ez ellen. Pribilnének megvolt az ő saját logikája, az ő önalkotta eszmeköre, melyen belül nem jutott tér más gondolat számára, mint: leányait megvédeni az élet hánytatásai ellen. Igen jól mondja róla az ítélet, hogy «e nő mindazon szomorú sorsot, mely két gyermekére nézett, előre érezte és látta egyszerre, nem apróbb részekre elosztva, miként az az élet folyamában egyenként bekövetkezett volna, hanem teljes súlyában és eltorzult nagyságában, a milyennek az józan ész szerint kilátásba helyezhető sem volt.»

Ha a kérdés nem így lett volna előtte kiélesítve, lehe-

tetlen feltenni, hogy ő, a ki gyermekeit gyengéden szerette,¹ az ölést végrehajtsa. Hogy végrehajtotta, mutatja leginkább, hogy a tett végrehajtásakor abnormis volt elméje s hogy nem volt képes máskép megoldani a kérlelhetetlen alternatívát.²

A leányok halálát, függetlenül az önmagáétól, nem akarta. Sőt öngyilkossága nem sikerülvén, még egyszer megkísérlé azt pisztolylyal, és midőn a pisztoly nem sült el, újra megtölté, és midőn még most sem sikerült a lövés, elment ismerősnojéhez azon naiv kérelemmel, hogy ez cserélje ki neki az üzletben, a hol vette, a rossz pisztolyt jó pisztolylyal, mert ő meg akarja magát ölni. Oly kitartást tanusított öngyilkossági szándékában, mely nőnél csaknem példátlan.

Mindez mutatja, hogy két cselekménye elválhatatlan

Végtárgyalási jegyzőkönyv: Vádlotnő: Már első feljövetelem alkalmával elhatároztam, hogy magammal együtt őket is megölöm, mert nem akartam magukra hagyni; férjem gyakran nincs honn, és így ápolás nélkül nem hagyhattam el őket. Leánygyermekeimet anya nélkül nem hagyhattam, a fiu, az könnyebben boldogulhat. Már szeptemberben végrehajtottam volna, de megelőzőleg fiamat szerettem volna látni. Az elnök azon kérdésére, hogy a tett végrehajtása előtt Némedy Klárával, volt szolgálójával, mért akart beszélni, azt felelte vádlotnő: mert Némedy Klára a gyermekeket nagyon szerette és azok is őtet.

Némedy Klára: Leányaival jól bánt Pribilné. Ugy a fiut, mint a leányokat nagyon szerette.

Némedy István: A leányait nagyon szerette; jobban már nem is lehetne szeretni.

Özv. Wágner Edéné szülésznő: A szülés után egyik reggel beszélte Pribilné, hogy igen szép álma volt; kis leányairól álmódott.

² Abnormis lelki állapotra mutat az is, hogy e nő, ki férje iránti hűtlenségét nem tudja magának megbocsátani, leányainak megöletése felett nem érez lelkiismereti furdalást, sőt leányaival kellemes álmai vannak.

Helyén való lesz illustringiókép ide igtatni még Moravcsik elmekörtani szakértőnek a végtárgyaláson tett következő kijelentését, mely szintén a végtárgyalási jegyzőkönyvben foglalatik:

Vádlotnő férje állítása szerint a hűtlenség felfedezése után oly lelki furdalást tanusított, hogy maga a férj volt kénytelen őt megnyugtatni és megfogadtatni, hogy nem lesz öngyilkos.

kapcsolatban állott egymással. Szemei előtt az öngyilkosságot tartotta folytonosan; a két leány megölése a szükségszerű előzménynek, a földi bajoktól való felszabadításnak képében állott előtte. S a ki az akaraterő minimumával, az élni akarással sem birt többé, annak elhíhetjük, ha azt állítja, hogy nem volt annyi akaratképessége, hogy elváljon két kis gyermekétől. A mint tényleg magával huzta a leányokat a habokba, úgy ellenállhatlanul magával huzta öngyilkossági szándéka az ölési szándékot.

Ezek a mozzanatok tüntetik fel e nő lelkiületét a tett elkövetésekor. Ismétlem, a közönséges észjárás szempontjából ezen egyének cselekményét megítélni nem lehet igazságosan. Bele kell illeszkednünk az ő eszmevilágukba, az ő kényszerképzeteikbe, kényszerhelyzetökbe. Elítélni őket csak akkor szabad, ha *ezen* szempontból vizsgálva cselekményüket, bűnös akarat mutatkozik.

Bűncselekmény nem forog fen, ha nincs dolus. Már pedig a hol hiányzik a cselekmény jellegének tudata, a hol nincs meg az *indokok* általi elhatározódás, hanem csak *mechanikus* okozatosság ismerhető fel: ott nem lehet szó dolusról. Ezen kívül az ölési dolushoz némely írók megkövetelik, hogy legyen meg az ártás szándéka, az ártani akarás. (La volonté de nuir.) Midőn mindezeknek ép ellenkezőjét találjuk: ha van is ölés, nincs bűncselekmény.

Chauveau és Helie kizártnak találják az ölés dolusát azon esetekben, hol beleegyezőn követtetik el az ölés; alapítják ezt arra, hogy e cselekmény nem egyéb mint kombinált öngyilkosság, tehát nem forog fen büntetőjogi értelemben ölés. Ugyanezt a tételt állítják fel ezen írók a párбай tekintetében, nem különben azon esetek számára, a melyekben a törvény parancsolja az ölést, valamint a jogos védelem számára is, hol a dolus szintűgy mint a mi esetünkben, hiányos. Egész indignatióval mondják tankönyvükben: «Quelle est donc cette theorie nouvelle qui, pour punir une action, semble vouloir faire abstraction de l'intention de l'agent, et ne

s'attache qu'a son resultat matériel? Faut-il répéter que ce n'est que la volonté, la seul volonté de l'agent, qui détermine la criminalité du fait et les nuances multiples de cette criminalité.» Majd más helyen: «Il ne suffit pas, comme élément du crime de meurtre ou d'assassinat, que la volonté de tuer ait été dans la pensée de l'agent, car cette volonté n'est pas essentiellement criminelle; il faut qu'elle soit née *de la méchanceté et de l'envie de nuire*, il faut qu' elle se soit proposé de commettre un crime.»

Hälschner a következő tételt állítja fel: Als eine vorsätzlich schuldhafte und als solche strafbare kann die Handlung nur beurtheilt werden, wofern sich der Handelnde der Pflichtwidrigkeit seiner Handlung bewusst war. (*Das gem. D. Stafr.* I. 229. 1.)

Liszt: Das Zusammenwirken sämtlicher psychischer Functionen muss ein normales sein. Nicht bloss intellectueller Defect oder eigentliche Wahnvorstellungen schliessen Zurechnung aus, sondern auch alle Anomalien des Empfindungs- oder des Trieblebens, weil auch sie die Bestimmbarkeit durch Motive zu einer abnormen machen. (*Lehrbuch* 137. 1.)

Schnierer Aladár szerint pedig a büntetés alkalmazásáról nem lehet szó, ha a cselekmény nem tünteti fel a jogrend elleni akaratot, ha tehát nincs meg azon kellék, mely a tettet criminally jogtalansággá minősíti. (*Kommentár* 161. 1.)

Igen érdekes kijelentést tett e tekintetben a m. kir. Curia 1878. márcz. 4-én 1189. sz. a. határozatában. Egy postamester több sikkasztás elkövetése után kétségbeesésében elhatározta, hogy öngyilkossá lesz, és nehogy gyermekei nejeire maradjanak, ki feslett életmódot vitt, elhatározta, hogy ezeknek is kioltja életét. Bezárkózott ennek folytán három kis gyermekével egy szobába és széngőzt fejlesztett; a gyermekek mindannyian meghaltak, őt csaknem tetszhalott állapotban találták, de több órai orvosi kezelés után életre hozták. A Curia megszüntette az eljárást és indokolta többek közt e szavakkal: «A gyilkosság büntényének bírói megállá-

pithatására mulhatlanul megkivántatik, mikép minden kétséget kizárólag be legyen bizonyítva, hogy a tettes ezt *ellenséges* indulattal és ép elmével, a *szabad* akarat korlátlan uralma alatt követte el.... Ezen birói álláspontnak kellő megtartása mellett vizsgálva át a fenforgó vádat, mindenekelőtt azon eredmény tűnik ki, miszerint vádlott a leggyöngédebb apai érzellemmel csüggött gyermekein, s hogy ezen rajongó apai szeretet, míg egyrésztől vádlottban a vizsgálat során nem csak nem bizonyított, de nem is állított ellenséges indulat létezését még csak *képzeln* sem engedi, addig,» stb.¹

Ugyancsak idevág a Curia 34. sz. teljes-ülési határozata, melyben kimondotta, hogy a rabruhával megszökő fogoly rendszerint lopást nem követ el, mivel ily esetben, midőn *egy* gondolat teljesen elfoglalja elméjét, a lopás dolusa nem állapítható meg.² — —

Felvetett azon kérdés: van-e jogositva egy egyén, egy anya ugy állítani fel a tételt, mint e nő tette? Ha ő azt látja, hogy csak gyermekei után halhat meg, s ha ugy látja, hogy gyermekeire jobb a halál, mint nélküle az élet, feláldozhatja-e a gyermekek életét a maga halálának?

Életet életért, ha két élet egymással conflictusba jön, a végszükség czimén — mely fogalom voltakép nem egyéb mint a 76. §. egyik törvényileg kiemelt specialis esete — fel szabad áldozni. Das Recht verzichtet auf die Befolgung seiner Normen — mondja igen helyesen Liszt — weil es unter den gegebenen Umständen auf ihre Befolgung ohnehin nicht rechnen könnte, die Bestrafung mithin keinen Zweck hätte.

De tekinthető-e az élettől való menekülés, a halál, bizonyos körülmények közt ugyanazon magaslaton állónak és ugyanazon értékűnek mint az élet?

Annyi bizonyos: *a kinek az élet halál, annak a halál élet.* Szembe állítva a kettőt, egyenlően legnagyobb becsűnek

¹ Ezen esetről bővebben l. alább 48. l.

² L. alább 33. l. Jegyzet.

kell mondani azokat. Conflictus állván elő élet és halál közt, az előbbinek feláldozhatóságát, a szükség állapotának előzményei mellett, *feltétlenül* kizártnak mondani nem lehet.

S vajon hol van meg inkább a bűnös indulat kriteriuma, az *önzés*, és hol az *önzatlenség*: ott-e, ha az anya végszükségben, hogy önmagát az égő házból megmentse, letaszítja a harmadik emeleti ablakból gyermekét a mélységbe? vagy pedig a mi esetünkben? Az előbbit a törvény nem sujtja. Hogyan sujthatná, ha mindenütt egyenletesen akarja megállapítani a büntendő és a nem büntetendő cselekmények közti határvonalakat, emezt?

Szintén nem fog büntettetni előreláthatólag azon anya, a ki az égő házból gyermekével karján leugorván, a gyermek meghal, ő felgyógyul. (Tegyük, hogy az ugrás azon biztos tudatban történt, hogy mindketten meghalnak, s az anya csak az által menekül, hogy ruhája megakadt egy a falból kiálló vasrudban.) S nem fog talán büntettetni azon anya sem, a ki leányát az azt fenyegető nemi meggyaláztatás kikerülése végett megöli. (Ezzel analog a Jeufosse-ügy — l. 16. l. — melyben felmentés mondatott ki). És kérdéses azon esetnek eldöntése is, a hol az anya pl. utána megy paráználkodó leányának a bordélyházba és ott leszurja. Hogy pedig Pribilné szemében a helyzet épen ily alakban tünt fel, az kétségtelen, azt maga a bíróság is elismerte ítéletében.

De van a problema eldöntésének egy előkérdése. Rendelkezhetik-e az ember a *saját* élete felett?

Az embert nem lehet jogilag kényszeríteni az életre. Már Montesquieu kimondotta, hogy az embernek joga van önmagát megölni. Ő állította fel a következő tételeket:

«Ha engem fájdalom, nyomor, megvetés a földre sujt, miért akarják megakadályozni, hogy véget vessek életemnek? Miért akarnak megfosztani egy orvosszertől, mely kezemben van? Miért adózzam egy társadalom számára, melynek tagja nem akarok többé lenni? Miért tartsak meg egy szerződést,

mely nélkülém köttetett? A társadalom kölcsönös előnyön alapul; ki akadályozza, hogy lemondjak róla, ha terhemre válik? Az élet nekem mint kegyadomány adatott; tehát vissza szolgáltatathatom, ha többé nem az Köteles vagyok a törvényeket megtartani, ha azok alatt élek; de ha többé nem élek alattuk, köthetnek engem továbbra is?»

Ugyanily véleményt fejezett ki Beccaria, s még ma is ez az uralkodó nézet.*

Ha azonban élete felett mint saját legszemélyesebb java felett az ember szabadon rendelkezik, az aki őt e rendelkezésben, pl. ezen javának veszélyeztetésében vagy megsemmisítésében megakadályozza, az ő jogkörével jön összeütközésbe.

S az állam ez ellen is védelmet ad. Mert az állam nem korlátozza az egyént abban, hogy mi bírjon reá nézve nagyobb értékkel, javainak fentartása vagy veszélyeztetése vagy megsemmisítése; ezt az egyén önmaga dönti el. A ha-

* Hälschner: Der Selbstmord kann weder unmittelbar als solcher, noch auch nur mittelbar rücksichtlich seiner Folgen jemals als rechtswidrig erscheinen. Unmöglich kann von einer rechtlichen Pflicht des Menschen zu leben die Rede sein. (*Das gem. Deutsche Strafr.* I. 469. 1.)

Binding: Seit Wächters trefflicher Revision der Lehre vom Selbstmorde herrscht darüber kein Zweifel mehr, dass die geschriebenen Quellen des frühern gemeinen Rechts den Selbstmord . . . mit Strafe nicht belegt haben. Der Umschwung zu Gunsten der frühern gemeinrechtlichen Auffassung lag durchaus in der Consequenz der naturrechtlichen Anschauungen von dem Individuum als der Rechtsquelle und als dem Inhaber einer unbeschränkaren Freiheit überhaupt, als auch über sich selbst. (*Handbuch des Strafr.* 669. 1.)

Holtzendorff: Für die Straflosigkeit spricht als durchschlagender Grund, dass der Mensch nur zu anderen Personen, nicht zu sich selbst in einem Rechtsverhältnisse steht. (*Handbuch* III. 416. 1.)

Berner: Einen Rechtsanspruch darauf, das ein Individuum am Leben bleibe, hat weder der Staat, noch haben ihn einzelne Mitmenschen. Das Individuum ist nicht verpflichtet zu leben. Der Selbstmord ist eine unsittliche Handlung. Allein der ganze Seelenzustand eines Selbstmörders rath in der Regel von jeder Bestrafung ab. (*Lehrbuch* 93. 1.)

Ugyanigy Köstlin és mások.

talomnak csakis ily magatartása az, mely megegyeztethető az egyén *önjogságának* tisztult felfogásával. Az állam nem atyáskodik, hanem oltalmaz.

Daczára tehát annak, hogy *erkölcsileg* dicséretes dolog bizonyos körülmények közt akadályul szolgálni, a jogrend első sorban az egyén szabad mozoghatását védi.

Vegyünk néhány példát, melyeknél a végszükségnek, jobban mondva *a szükség állapotának* analogiája játszik közbe.*

A. kitesz a kártyaasztalra 10.000 frtot, mely összeg képezi

A BTK. a végszükséget csak az élet számára állapítja meg kifejezetten. A kir. Curia azonban egy esetben a szükség állapotának analogiáját alkalmazta a *vagyonra*. Kimondotta, hogy «a lopás nem záratik ki az által, hogy a tettesnek az ellen, a kinek ingó vagyonát eltulajdonítási szándékkal elveszi, valódi vagy vélt követelése van; ez alól kivételnek csak a Btk. 80. §-ában meghatározott kényszerhelyzet analogiánál fogva lehet helye.» (*Fogtud. Közlöny Mellékl. 1887. 369. l.*) Az analogiának *in melius* alkalmazása nem ütközik a doctrinába.

Kautz Gusztáv a legszélesebb értelemben írja körül a szükség állapotát. «Valamely véletlen esemény vagy embertársaitól eredő ellenállhatatlan kényszer oly helyzetbe hozhatják az embert, hogy abból másként nem menekülhet, mint csak az által, hogy valamely különben a büntető-törvényekbe ütköző cselekményt követ el.» Szerinte az eset elbírálásánál a bírónak ugyanazt kell figyelembe vennie, mit a törvény a jogos védelemre nézve mond, hogy a szükség határainak *tullépése* bizonyos esetekben mentesít, mert az e szabályban említett lelkiállapotok itt még gyakrabban és nagyobb fokban foroghatnak fen. (*Tankönyv. 256. l.*)

Binding a német törvény illető §-ának a magyar törvényével sokba megegyező szövegéről ezeket írja:

«Hat nun auch die Nothstandslehre seit Kant einen bedeutenden Aufschwung genommen, so befindet sie sich zur Zeit in einer ganz unabgeschlossenen Entwicklung. Dies wirkt mit Nothwendigkeit nachtheilig auf das Gebiet der Gesetzgebung hinüber, und es kann, was Güte der Satzung anlangt, im neueren Rechte kaum ein grösserer Kontrast gefunden werden, als der zwischen dem trefflichen § 53 des G.-B. über die Nothwehr und den nach allen Richtungen ungenügenden 53., 54. über den Nothstand. So bleibt nur ein Weg übrig: zunächst die Gesammtheit der Lebenserscheinungen zu umschreiben, bei denen allen dieselben Merkmale vorkommen, welche die positiv-rechtlich anerkannten Nothstandsfälle an sich tragen, daraus den Nothstands begriff zu abstra-

egész vagyonat. Barátja *B.*, ki szintén játszik, látja ezt és midőn a kártya kezd rosszul jönni *A.*-nak és nagyon kedvezni *C.*-nek, az üzletszerű kártyásnak: *B.* a kártyákat szétszaggatja ezen kijelentéssel: «én nem fogom türni, hogy ily módon elveszítسد vagyonodat.» Ebből szóvita támad s *A.* kidobja a szobából *B.*-t. *B.* vádat emel realis injuria czimén. *A.* aligha fog büntettetni. Osszeütközésben volt *A.* szabad rendelkezése vagyona felett, és másrészt *B.* becsülete.

Az eset módosulhat akkép, hogy *B.* midőn látja, hogy

hiren und nun die Frage zu beantworten, wie weit das gemeine Recht die Beurtheilungsnorm für den Nothstand aufstellt, und wo die Urtheils-Quelle für die übrigen Nothstandsfälle zu finden ist.... So würden sich dem Richter — und zwar aus der Analogie zahlreicher Rechts-sätze — bestimmte Regeln für die Behandlung des Nothstandes auch dann ergeben, wenn das Gesetz über diesen Punkt schwiege. Spräche es aber unvollständig, so wäre die Frage zu beantworten, ob jene Regeln zur Ergänzung des unvollständigen Gesetzes beigezogen oder verworfen werden müssen? Die Verwerfung wäre jedenfalls nöthig, wenn das Gesetz den Ergebnissen der Analogie widerspräche; harmonirte es mit diesen, so wäre seine Ergänzung durch die Analogie unbedingt erforderlich; denn die vom Gesetze übergangenen Fälle kommen ja vor den Richter und er *muss* sie beurtheilen». (*Handbuch*, 756. és köv. ll.)

Berner szintén ki nem elégitőnek mondja a német törvény 54. §. á-nak fogalmazását s jobbnak tartja a porosz és a bajor kodexek rendszerét, melyek a szükség állapotát nem irták körül s ezzel szabad tért adtak a bírónak a törvény tárgyias alkalmazására. Igen helyesen mondja a szerző: Im Nothstand hat man weder Zeit noch Gelegenheit zum Nachschlagen von Registern. (*Lehrbuch*, XIV. kiadás. 98. és köv. l.)

Az *olasz* legujabb javaslat (Zanardelli) a magyar és a német törvény szövegezéséhez képest igen tág fogalmazást állit fel:

50. §. Non è punibile colui che cha commesso il fatto: — — —
3. per esservi stato costretto dalla necessità di salvare *da sé od altri* da un pericolo grave ed imminente alla persona, cui non aveva dato causa e che non si poteva altrimenti evitare.

Még ennél is messzebb megy bizonyos tekintetben az *osztrák* javaslat, mely így határoz:

58. §. Auf Handlungen, welche Jemand in einem auf andere Weise nicht zu beseitigenden Nothstande begangen hat, um eine augenblicklich bevorstehende unverhältnissmässige Beschädigung *an Leib, Freiheit*

A. veszt, el akarja őt vezetni s ebből dulakodás támadván, *A.* testi sértést követ el rajta.

Kigyuladt egy ház; az ott álló emberek egyike oltás végett be akar mászni az ablakon át a szobába; egy másik egyén, látva a behatolással járó közvetlen veszélyt, visszatartja erőszakkal; amaz a kezében levő vasas bottal a fejére üt és súlyos testi sértést okoz rajta. Vajon ezért fog-e büntettetni? Neki joga volt veszélyeztetni életét; ha a másik őt ebben megakadályozza, s a szükség állapotának körülményei csakugyan fenforognak, erőszakkal is visszautasíthatja.

Egy hosszabb idejű fegyházra ítélt foglyot a fegyházba kísér egy őr. Folyón kell átkelniök s a rendelkezésre álló csónakon csak két egyén foglalhat helyet. Beülnek ketten. Az őr evez és ezzel való elfoglaltságát a fegyencz arra használja, hogy a vízbe ugrik. A csónak ennek folytán megrázódik, felfordul. A fegyencz uszni nem képes, mert kezei meg vannak kötve; de nem is a menekülés volt célja, hanem a halál. Mindketőt kifogják; mindketten csak pár hónap múlva gyógyulnak fel. Szerintem e cselekményért a fegyencz aligha büntethető; önmagát megölni joga van, s erre alkalmat ő a fegyházban semmikép sem kaphat, tehát itt egy más ember veszélyeztetésével is megkísérelhette a cselekményt.

A. vizsgálati fogolynak sikerült hosszas leselkedés után kést keríteni s azon pillanatban, midőn a késsel öngyilkossági szándékát végrehajtani megkísérli, *B.* fogolytársa megragadja karját és dulakodás támadván, *A.* leszurja *B.*-t; mielőtt azonban önmagát halálra szurni képes volna, lefegyverzik. Vajon *A.* fog-e a *B.*-n elkövetett ölésért büntettetni? Szemben állott élet és halál, s a meghalhatás *A.*-ra a jelen

oder Vermögen von sich oder Anderen abzuwenden, findet das Strafgesetz keine Anwendung, wenn er den Nothstand nicht selbst durch eine strafbare Handlung verursacht hat.

A *hollandi* 1881-iki büntető törvénykönyv nem állít fel külön határozmányt a szükség állapota számára.

körülmények közt és a jelen alkalommal ép oly értékes lehet, mint *B.*-re az élet.* Kérdés, büntethető lesz-e ezen egyén. Ha *A.* azon czélból öli meg fogolytársát, hogy az égő börtön szűk ablakán ő menekülhessen, büntetlen marad; s ha a miatt öli meg, mivel amaz erőszakosan belenyult az ő elhatározási jogába, mely szerint megszüntetheti saját életét: akkor büntessük?

Ezen utóbbi eset és a Pribilné esete közt csakis az a különbség, hogy a fogolynál — minthogy alkalmas késhez a fogoly talán évek mulva sem juthat — valódi *conflictus*, Pribilné-nél vélt *conflictus* forgott fen. A vélt *conflictus* azonban épugy mentesít, mint a valódi *conflictus*. A férj, a ki nejét házasságtörési actuson *vélte* kapni és megölte, csak ugy mentes, mintha a rajtakapás valóban megtörtént. S nem büntethető azon egyén sem, a ki a zsufolt színházból *alaptalan* tüzlárma folytán kirohanva, az utjában levő embereket letapossa. (Werner Rezső: A szükségállapot s kellékei iránti tévedés a ténytévedés természetével és hatályával bir. *Tan-könyv* 154. l. — V. ö. Schwarze: *Commentar* 236. l.; Oppenhoff: *Commentar* 135. l.)

Ha pedig valaki a fenebbi példákat vagy azok egynemelyikét a jogos védelem körébe akarná sorozni, még kedvezőbb volna a döntés. A jogos védelem fogalmát a törvény sokkal kimerítőbben és megfelelőbben szabályozza mint a szükség állapotának fogalmát; a védelem határainak félelemből, ijedtségből vagy megzavarodásból származott tulhágása sem büntetetik.

Következik az eddigiekből, hogy Pribilné cselekménye a közönséges ölési cselekményektől jogilag is lényegesen eltérő jelleget mutat. Ezen nő czélzata — mindig saját eszmeköréből tekintve — nem irányult a leányok ellen, hanem *irányult arra, hogy egy szerinte változhatlan kényszerhelyzetből*

Trogmayer löcsei tanfelügyelő, ki váltóhamisítással volt vádolva, a vizsgálati fogságban a miatt ölte meg magát, mivel türethetlen volt reá nézve a végtárgyalással járó nyilvános megszegyenítés.

mindhárman, kiknek élete, mint ő hitte, össze volt forrva, kiszabaduljanak. S miután kétségtelen, hogy ő ilyennek látta a helyzetet: akár vesszük alapul a 75. §-t, akár a 80. §. analogiája alapján a 76. §-t, mely határozmányok egyébként is egymás kiegészítésére hivatvók, büntetni nem lehet. — —

Hozzájárul az, hogy ha ilyen valódi vagy vélt conflictus esetében büntetjük az ölést, büntetnünk kell az ugyanily incidensből elkövetett testi sértést, a rablást és a lopást is. Ha például valaki öngyilkosság czéljára lopott vagy rablott kötéllal akasztja fel magát s leoldják mielőtt meghal, büntetendő volna lopásért vagy rablásért.*

És miért nem emelt vádat a kir. ügyészség, mely a jelen esetben oly rideg felfogásúnak mutatta magát, a magzatölés kísérletére is? Pribil Ferenczné teherben volt, s mikor öngyilkossági kísérletet követett el, a magzatölés kísérletének tényálladékát teljesen kimerítette; a méhében levő magzatot megkísérelte megölni. (Az ügyészség talán érezte a vád ezen

* Sok tekintetben érdekes a kir. Curiának 34. sz. teljes-ülési határozata, mely kimondja, hogy a rabruhával megszökö fogoly e ruhára vonatkozólag lopást rendszerint nem követ el. Az indokolásból kiemelem a fő- és mellékcselekmény közti viszonyt jellegző tételeket :

«tekintve, hogy a szabadságától megfosztott fogoly megszökése által *mindenek fölött* szabadságát akarja visszaszerezni ;

tekintve, hogy úgy szökésének előkészítésekor, valamint szökésének foganatba vétele alatt *gondolata rendszerint nem irányul* az általa viselt rabruhára ;

tekintve, hogy már e szempontnál fogva rendszerint nem forog fen az eset, hogy a szökö fogoly *reflexiója különösen kiterjedne* az általa használt, illetőleg rajta levő rabruhára, úgy hogy ezen más birtokában levő ruhának saját tulajdonába való vétele eltulajdonítást czélzó *akarati elhatározásának eredménye legyen ;*

tekintve hogy ezen most jelzett helyzet az átvétel és eltulajdonítás *dolosus* voltát kizárja» : stb.

A kir. Curia a dolus hiányára alapítja az érvelést ; de épugy a szükség állapotával is lehetne a felmentést indokolni. Ezen döntvény 1884-ben hozatott ; három évvel később már a szükség állapotát analogia útján kiterjeszti a Curia a vagonra. (L. fenebb 26. és 29. l.)

hézagát és súlyosító körülményként kérte beszámíttatni a kísérletet. De ezzel a kérdést csak complicálta. A magzatölés kísérlete nem súlyosító körülmény, hanem külön delictum.) Vagy talán úgy gondolkozik a kir. ügyészség, hogy a teherben levő nő az által, hogy öngyilkossági kísérletet tesz, ezen cselekménnyel — ugyszólván az önmagán végrehajtott halálbüntetéssel — absorbeálja a magzatölés fejében szabhatott büntetést? Vagy talán elfogadja a kir. ügyészség azt, hogy ha a conflictus előáll az anya meghalhatása és a méhmagzat életrejöhetése közt, úgy szabad az anyának feláldoznia a méhmagzatot? De ha ez az álláspontja a kir. ügyészségnek, mi alapon tagadhatja meg a conflictus ugyanily megoldhatását azon időre, midőn a magzat elhagyta az anyaméhet? Ha öngyilkossági kísérlet esetében nem büntetjük a magzatölést, nem lehet büntetni a conflictusban vagy vélt conflictusban elkövetett ölést, testi sértést, rablást vagy lopást sem.

S ne feledjük azt, hogy ha sikerült volna e nő tette, a legnagyobb sajnálkozást keltené. Miután nem sikerült, a földi bíró utána nyújtja hideg kezét, meggyalázza őt és kimondja reá a képzelhető legsúlyosabb büntetést.

De lássuk, mit ajánl a czélszerűségi szempont.

Csak azzal lehetne némiképp védeni az elítélést, ha feltehető volna, hogy a büntetés másokat reábir a tett elhagyására. Azonban, ha a büntetéssel való fenyegetésnek bárhol lehet ily hatása, a szóban forgó esetekben nem lesz az. A ki komolyan elhatározta, hogy öngyilkossá lesz, az kivonja magát az emberi büntetés halála alól. Szemelőtt kell tartanunk, hogy az ölések *erősen ható* indokok vagy ugyanily képzelt indokok nélkül nem követtetnek el. Ide tartozik a becsületérzés és a kötelességérzet. A hol valaki azon rögeszmében szenved, hogy ezen indokokból kikerülhetlen reá nézve az ölés elkövetése, ott a büntetéssel való fenyegetés nem fog használni semmit. A XVII. században a párbaj-mania ellen — mely az öngyilkossági maniával lélektanilag közel rokon-

ságban van — nem használt, hogy a párbajozókat halálbüntetéssel sújtották, hogy jószágvesztést és becstelenítést mondtak ki; nem használt, hogy a párbajozók nemesi czimereit a hóhérral széttörték és neveiket a bitófára szegezték; hatástalan volt azon intézkedés is, hogy az egyház a párbajban elesettektől a keresztény temetést megtagadta. Még sokkal kevésbé mint a párbajozót, érinti a büntetéssel való fenyegetés azt az egyént, a ki öngyilkosságra szánta el magát. Ő reá nézve az, hogy a tett halállal van fenyegetve, teljesen közömbös, mert ő önmaga hajtja végre magán ez actust, ő megelőzi a büntetést. De igenis lehet a büntetéstől való félelemnek az a hatása, hogy az egyszer nem sikerült öngyilkosságot végrehajtsa *biztosan*. Azon egyént, a ki bizonyos körülmények közt öngyilkossági kísérletet követett el, oda terelik, hogy ezen szándékával fel ne hagyjon. Ha felhagy vele, megbüntetik; ellenben ha végrehajtsa, szabadul nemcsak az élettől, melytől szabadulni akart, de szabadul a megbecstelenítéstől és a büntetéstől is.

És kijátszszák a BTK. azon bölcs felfogását, hogy a ki öngyilkosságot megkísérelt, az — mivel az ily lelki állapotú egyéneket nagyon csekély incidens is képes reá vinni az öngyilkossági actus megismétlésére — lehetőleg ne zaklattassék. Büntetés alá kerülnének az öngyilkosságot megkísérelt terhes nőkön kívül mindazon férfiak, kik védkötelezettségi idejük alatt öngyilkosságot kíséreltek meg; büntetendők pedig ezek a BTK. 451. §-a folytán, mely szerint az, a ki magát szándékosan oly állapotba helyezi, melyben a védkötelezettség teljesítésére képtelenné válik, büntetendő cselekményt követ el.

Mindezek alapján, miután kétségtelen, hogy e nő kedélyállapota a legvégső fokig fel volt dulva; hogy büntetőjogi lag megkövetelt dolus a maga teljességében nem forgott fen; hogy viszonyait e nő a szükség állapotával mindenkép analog módon látta complicáltaknak; hogy az eliteltetésből más esetekre háruló consequentiák az újabb büntetőjogi felfogás

egyik legbecsesebb vivmányát, az öngyilkossági kísérlet büntetlenségét, veszélyeztetik; hozzávéve, hogy a magyar BTK. a 76. §. illető tétele alapján való felmentéshez a szoros értelemben vett elmebetegséget épen nem követeli meg: azon következtetés áll elő, hogy az anyagi jog is határozottan a felmentésre visz.

S szabad lesz itt talán még egy általános megjegyzést tennem.

Alapjában helytelen az a felfogás, mely szerint az ily jellegű esetekben a döntés teljesen az orvosi szakértőkre háríttatik. Az orvos nem a beszámithatóság felett van hivatva nyilatkozni, hanem az *elmebetegség* kérdése felett. Az eset maga a bíró által döntendő el, s az orvos véleménye őt nem fedi. Akár talál az orvosi szakértő elmebetegséget, akár nem, a bírónak magának kell feldolgoznia a beszámithatóság problémáját, s különösen ha az orvos elmebajt nem állapít meg s a bírónak mégis kételyei vannak a beszámithatóság iránt, kötelessége kiaknázni a törvénykönyv általános részében bőven lerakott segédeszközöket a felmentésre. A különös rész tulsulya, az annyira kényelmes betüimádás, a mi jelenlegi judikaturánk egyik nagyon sajnálatos gyengéjét képezi.

—

Pribilné ügyével analog esetekben a külföldön — még ha az elmebetegség nem tétetik is kétségtelenné — rendszerint felmentő ítéletet hoznak. Sulyt kell helyeznem ezen tényre, mert lehetetlen, hogy Magyarország más lélektant és a büntettek elkövetése ellenében más bírósági repressiót akarjon magának construálni, mint a milyet egész Európában találunk

Igaz, hogy másutt ily bűnügyekben esküdtek ítélnék; de az anyagi igazság csak *egy* lehet, akár esküdtszék szolgáltatja azt ki, akár szakbíró. A tiszta szakbíróságok mellett — mikor törvényhozói szempontból tárgyaltatik a bíróság összeállításának problémája — azzal szokás érvelni, hogy ezek is képesek a lélek rejtélyeibe hatolni, a családi élet és a társadalmi kérdések szövevényeit épugy méltányolni, mint

az esküdtek. Ha azonban de lege ferenda felállítjuk e tételt, a concret eset eldöntésénél sem szabad alapot szolgáltatni arra, hogy két igazság legyen megkülönböztethető, az esküdtszéki igazság, mely figyelembe veszi az eset összes körülményeit, és a szakbirói igazság, mely mereven abstrahál és törvényparagrafusokat alkalmaz. A bizonyítékok szabad mérlegelésének rendszere megengedi a szakbirónak, sőt megköveteli tőle, hogy ugyanoly széles látkörben mozogjon az ítélet meghozatalánál mint az esküdtszék.

Es nem szabad ignorálnunk, hogy hazánkban az anyagi és az alaki büntetőjog egymás közti viszonya egészen más mint egyebütt. Azon államokban, a hol az esküdtszék honos, az anyagi büntetőjog megállapításai könnyebben függetleníthetik magukat az életviszonyok nyomása alól, mint a hol kizárólag szakbirák ítélnék. Amott a tudomány megmarad az a priori kitűzött határok között s az esküdtszék küzködik és ítéel úgy a hogy a fennforgó körülmények közt lehet. Ha a döntés ellenkezik a doctrinával, a tudósok azzal vigasztalják magukat, hogy nem jogászok ítélték. Itt-ott tiltakoznak is az ítélet ellen. (S ez helyes, nehogy az esküdtek nagyon is átengedjék magukat bizonyos áramlatoknak). Chauveau és Helie pl. nem ismerik el a végszükséget; ezt egy nagyon veszélyes tannak tartják, melyre minden vádlott hivatkozhatnék.* De hozzá teszik, hogy a kérdés nem fontos, mert ha valaki valóban az éhhaláltól való menekülés végett követ el bűncselekményt, az esküdtek bizonyára felmentik. «Au fond la question a peu d'intérêt — mondja kitűnő tankönyv — car il est improbable que, dans l'état de nos mœurs et de notre civilisation, un homme soit placé dans l'alternative absolue

* Hogy mennyire tulbecsülik ezen tudósok a végszükség megállapításának *veszélyességét*, mutatja az, hogy a magyar törvénykönyvben van végszükség és nyolcz év óta talán még nem volt eset, hogy a Curia megállapította volna annak fennforgását. Gyűjteményeink ily esetet nem tartalmaznak. Csakis az «önbiráskodási» határozat indokolása szól a szükség állapotának *analogiájáról*. (L. fenebb 29 l.)

de commettre un crime ou de mourir de faim ; et, si cette triste hypothèse se réalisait, sans doute les jurés ne porteraient pas contre cet homme un verdict de culpabilité ; mais cette circonstance rentre dans l'appréciation du fait, et ne doit pas former *a l'avance* l'objet d'une excuse légale.» Hazánk igazságszolgáltatási gépezetének nem adatott meg a szellentyü, melyet az esküdtszéki intézmény nyújt és a mely a jogtudomány helyzetét az igazságszolgáltatással szemben annyira felelősség nélkülivé teszi. Nálunk a doctrina merevsége feltétlenül magával hozza az igazságszolgáltatás merevségét. Miből következik, hogy a magyar büntető jogtudománynak — eltérőleg a külfölditől — magába kell ölelni az *egész életet*. Nem szabad megelégednie az oktatással, a jó akaratu intésekkal ; szerveznie kell. Ha nem teszi, oly igazságszolgáltatási jelenségek mutatkoznak kikerülhetlenül, melyek a summa injuria név alatt ismeretesek és melyek egy országnak diszére épen nem válnak.

Nem lesz talán helyén kívüli itt utalni arra, hogy midőn a mult évben Berlinben az esküdtszék Gräf festőt felmentette, Németországban az volt az általános vélemény, hogy ha semmi egyébért, de ily esetekért szükséges intézmény az esküdtszék, mert mindenki érezte Németországban a veszélyt : ha a szakbiróság elítelte volna az államügyészség által nagy ostentatióval üldözöbe vett vádlottat. Az esküdtszék, melynek csillaga már-már hanyatlóban volt, ujra népszerűvé lett ; oly intézménynak ismerték fel, mely egy kritikus pillanatban elég ellentállási erővel birt, megmenteni a német igazságszolgáltatás jó hirnevét.

Vajha ne kelljen majdan a Pribil-eset végleges eldöntése alkalmából azt mondani Magyarországon : esküdtszék más ítéletet hozott volna !

Még néhány jogesetet kell idéznem álláspontom támogatására.

Felhoztam az első csoportban eseteket, melyekben anya vagy apa megölte gyermekeit s a bíróság elmebetegség alapján felmentést mondott ki ; a második csoportban

kül- és belföldi bűnügyeket, melyekben egyéb (analog) beszámíthatlansági körülmények fenforgása folytán mondatott ki felmentés. Hátra van azok felsorolása, melyekben ölés és öngyilkosság egyesült és elmebetegség nem lett kétségtelenné téve.

1. Waldis olasz katonatiszt beleszeretett Capua legszebb leányába, Ducroy Adéle-be. Waldis 40 éves volt, Adéle 16 éves. A leány eleinte viszonzni látszott a szerelmet, de később egy másik katonatisztet tüntetett ki. Waldis számos kísérletet tett, hogy biztosítsa magának a leány szerelmét, de sikertelenül. Adéle a kaczerkodást tovább üzte. Waldis erre, féltékenységi dühe által izgatva, az utcán lelőtte a leányt és nyomban önmagára is lőtt. A leány meghalt; ő felgyógyult. Esküdtszék elé kerülván az ügy, az államügyész három órán át tartó vádbeszédben fejtegette a cselekmény gyilkossági jellegét és közveszélyűségét s e szavakkal fejezte be beszédét: «*Olaszország szeme függ az esküdteken; ha Waldist felmentenék, Olaszországban egy leány sem volna biztos a nyegle legények pisztolyaitól.*» Az esküdtek felmentették Waldist s az olasz közvélemény megnyugvással fogadta a döntést. (*Der Neue Pitaval*. Uj folyam. 12. kötet.)

2. Ugyancsak Olaszországban 1838-ban bizonyos Cavalli nevű festő féltékenységből megölte szeretőjét, s utána öngyilkosságot kísérelt meg. A bíróság elítélte; az uralkodó kegyelmet adott neki. (*Der Neue Pitaval*. U. o.)

3. Lombrosónál találok a következő esetet (Német kiad. 315. 1.): Bancal olasz katonaeorvos, midőn hosszabb szolgálati utazásából visszatért, volt menyasszonyát férjnél találta. A nő szerelme újra fellobbant Bancal iránt, s hogy a gyalázatot kikerüljék, elhatározták mindketten, hogy együtt fognak meghalni. Bancal megölte a nőt, de ő nem volt képes meghalni; több öngyilkossági kísérlete sikertelen maradt. A bíróság felmentette.

4. A párisi esküdtszék felmentett egy szegény leányt, ki gyermekével a Szajnába ugrott, midőn látta, hogy csá-

bitója egy más nővel az esküvőre megy. A gyermek otthalt. (*Der Neue Pitaval*. U. o.)

5. Egy francia sergeant (Dremont) egy nyilvános leányt szeretett és ennek féltékenységből megtiltotta egy másik kollegájának látogatásait fogadni; midőn a leány ezen utasítást nem követte, megölte őt s öngyilkosságot kísérelt meg. Az esküdtek felmentették. (*Der Neue Pitaval*. U. o.)

6. Hessen nagyhercegségben 1878-ban egy bíró, ki pontosságáról és intelligenciájáról ismeretes volt, halálosan beteg feleségét pisztolylövéssel megölte azon indokból, hogy haldoklása kinjait megröviditse. Ezen általa előadott indoka iránt semmi kétség nem merült fel, mivel nevével a legjobb házias életet folytatta és több gyermekek is volt. A házi orvos kijelentette, hogy a nő ugyan valószínűség szerint pár nap múlva meghalt volna, de megmentésének lehetősége nem látszott teljesen kizárva, s ezt tőle tudta a férj is. A törvényszék két orvosa az elmeállapot tüzetes megvizsgálása után beszámíthatóságra concludált. A vádáláhelyezési kamara azonban az államügyész indítványára az eset sajátságosságánál és fontosságánál fogva azon határozatot hozta, hogy meghallgatandó lesz egy elmekórtani szakember véleménye is. Felkérte egy az elmekórtanban nagy tekintélynek örvendő tudós, ez a vádlottat saját intézetébe vitette s vizsgálódásai közben vádlott huszonkét ismerősétől adatokat szerzett vádlott előéletéről és mindezek alapján az ugynevezett pillanatnyi beszámíthatatlanság mellett nyilatkozott. Véleményéből álljanak itt a következő jellemzetes tételek:

«Der angeborene Geisteszustand des Beschuldigten hat nach Lage der Sache schon vor der That eine Verschlimmerung, eine Steigerung erfahren. Diese sei nach und nach immer mehr angewachsen und habe zur Zeit der That einen Grad erreicht, demgemäss die That desselben als diejenige eines Geisteskranken aufgefasst werden müsse, dessen freie Willensbestimmung infolge der Eigenthümlichkeit des vorliegenden psychopathischen Zustandes ausgeschlossen gewesen

sei. Die scheinbar wichtige Thatsache, dass der Beschuldigte nach der That ein treues Gedächtniss für die einzelnen Theile derselben an den Tag gelegt habe, könne dagegen nicht ins Gewicht fallen. Als der Beschuldigte den Revolver erblickt, habe er gedacht, damit könne er helfen. Der Gedanke sei ihm durch den Kopf geschossen, dass er ja auch auf solche Weise, durch Erschiessen, den Qualen seiner geliebten Frau eine Ende machen könne. Er sei in der Absicht in das Krankenzimmer zurückgekehrt, den Leiden seiner Frau ein Ende zu machen, und zwar, da ihm, wie er geglaubt, kein anderes, zweckentsprechenderes Mittel zur Verfügung gestanden, vermittels Erschiessens. Der Beschuldigte sei von der Ansicht erfüllt und beherrscht gewesen, dem Zustande, in welchem sich seine Frau befunden, unter allen Umständen ein Ende zu machen. Er selbst habe unter diesem Zustande die grösste Qual gelitten, und diese eigene Qual erscheine als die Hauptquelle seiner Absicht. Der Revolver sei ihm als das unbedingt geeigneteste Mittel erschienen und dieses habe er sofort in Anwendung gebracht.»

Az úgy ily alakulásában a vádkamara megszüntette az eljárást. A bíró nyugdíjaztatott; nem sokára felvétette magát az ügyvédek lajsromába. (*Gerichtssaal* 32. k. — *Der Neue Pitaval*. 15. k. Legrészletesebben található ezen eset: *Friedrichs Blätter f. ger. Medicin* 1879. 5. füzet).

7. A hetvenes évek elején Bécsben egy nő, kinek férje megszökött, nyomor és betegeskedés folytán, a Wien folyóba dobta magát két gyermekével. Kimentették mind hármukat. A bíróság — nem esküdtszék — felmentette.¹

A hazai esetek közül a következők jutottak eddig tudomásomra.

¹ Ezen esetet hazánk egyik jogásztekingéje közölte velem azzal a megjegyzéssel, hogy a tényállás egyes részleteiért nem vállalhat felelősséget. Azt azonban biztosan tudja, hogy szakbírótság ítélte az ügyben és ez felmentette vádlottnót.

1. Halason 1879-ben Solti Sándor iszákos foltozó szabó (özvegy) kutba ugrott, kis leányával a karján. A kalocsai tszék felmentette vádlottat, többek közt, mivel «fel sem tehető, hogy vádlott szeretett gyermekének úgy saját életének kivégzését beszámítható lelki állapotban követte el.» A kir. tábla elrendelte a vádlott elmeállapotának tüzetes megvizsgálását. A törvényszéki orvos erre kijelenté, hogy vádlott elmebeteg, s a törvényszék ez alapon megszüntető határozatot hozott, mely jogerejü lett.

2. Székesfehérvárrt egy parasztember, szintén özvegy, ki egyetlen gyermekét köztudomásulag nagyon szerette, e gyermekét kocsijával szándékosan agyon gázolta. Az apa a tett indokául azt hozta fel, hogy vallása parancsolta a tett elkövetését. A törvényszéki orvos beszámíthatatlanságot állapított meg. A törvényszék beszüntette az eljárást.

3. Kunfélegyházán egy parasztasszony, minden constatálható indok nélkül két hónapos csecsemőjével kutba ugrott. A gyermek otthalt, az anyát kimentették. A helybeli orvos beszámíthatóságot állapított meg. A törvényszéki orvos megfigyelése jelenleg van folyamatban.

4. Kőszegi Lipót, kecskeméti fuvaros, nyomasztó anyagi viszonyai folytán elhatározta feleségével Kohn Rozáliával, hogy közösen öngyilkosságot követnek el és megölik három gyermeküket is, és pedig oly módon, hogy kocsin Alpárra mennek, ott a járművel behajtatnak a Tiszába s önmagukat és gyermekeiket a vízbe fullasztják. Ily elhatározás után három rokonukhoz bucsuzó leveleket irtak és 1887 május 27-én megindultak Alpárra, hol meg sem állva, a férj, miután neje hasztalan kérte, hogy álljon el szándékától, a meredek parton egyenesen a Tiszába hajtott. Midőn a hullámok a szerencsétlen család felett összecsaptak, a nő önfentartási ösztönét követve, menekülni igyekezett s két kisebb gyermekét karjai közé szoritva, sikerült neki a partra jutni. A két gyermek azonban már halva volt; ugyancsak a vízbe fulladt az apa és a harmadik gyermek is. A kir. ügyészség a szándékos

emberölésben való segítés iránt emelt a nő ellen vádat, s a kecskeméti kir. törvényszék ugyanily értelemben hozta meg a vádhatározatot. A védő felebbezett s követelte a nő elme-állapotának tüzetes megvizsgálását. A királyi tábla az első bíróság végzését feloldotta s utasította az első foku bíróságot, hogy a vádlottnőt két orvostudor által szakszerű megvizsgálás alá vésesse.

A két orvos (Kecskeméti Lajos és Domján István) közös véleménye így hangzik :

«Köszegi Lipótné, 32 éves, jól termett és jól táplált nő ; vonásai rendesek, arczkifejezése nyugodt, tekintete inkább komor. A hozzá intézett kérdésekre szabatosan megfelel, folyékonyan és válogatott kifejezésekkel beszél ; emlékező tehetsége minden irányban jó ; ítélő képessége általában helyes ; érzékei rendszeren működnek, a mozgatagság körében is rendellenesség nem észlelhető. Vádbeli cselekményére kikérdeztetvén, azt elég részletességgel és a vizsgálóbíróság előtt tett vallomásával egyezőleg adja elő ; feltűnő azonban az egykedvűség, mondhatni érzéketlenség, melylyel az egész eseményről és gyermekeinek haláláról beszél ; az anyai érzelem felgerjedésének, a megindulásnak nyoma sincs abban ; úgy beszél arról, mintha közömbös vagy idegen embert érdeklő dologról lenne szó. Mi egészségi állapotát illeti, az jelenleg teljesen kielégítő és ilyen volt már évek óta mindig ; állítja azonban, hogy 16 éves korában súlyos fejbaja támadt, melynek következtében hosszabb ideig eszméletlen állapotban volt. Édes anyja ezen betegsége vonatkozólag előadja, hogy leányán azon időben a kifejlett elmezavar jele mutatkoztak ; voltak rohamai, melyek alatt vadul ordított és hallucinált ; ezen bajában több orvos kezelte ; míg majd egy évi tartam után betegségéből felgyógyult. 1874-ben, egy évvel betegsége után, férjhez ment, de két év után férjét elhagyta és ezután egész nyolcz évig a szülői házban tartózkodott ; az utolsó két évet azonban ismét férjével töltötte el. Beszédéből az vehető ki, hogy férje iránt nem viseltetett

vonzalommal és inkább kötelességérzetből tartott ki mellette. Vádlottnő családjában — a családi tágabb értelmében — több elmebetegség esete fordult elő. Egy mostoha fivére, édes anyjának első férjétől való fia, örült volt és két évvel ezelőtt önakasztás által vetett véget életének; édes anyjának testvére 24 éves korában megőrült és mint dühöngő elmebeteg halt meg; egy anyai részről való nagynénjének fia 24 éves korában megőrült és mint elmebeteg halt meg.

Vélemény. Kitéunik az előadottakból, hogy vádlottnőnél az értelem egyébkénti épsége mellett, feltünőbb fogyatkozás észlelhető az érzelmi élet körében. Ezen jelenségnek egymagában, jól lehet az a női szivben gyökerező egyik legerősebb érzésre: az anyai érzésre vonatkozik, vádlottnő elmebeli állapota elbírálásánál még nem lehetne döntő jelentőséget tulajdonítani — hiszen az emberek, valamint egyebekben, ugy érzés dolgátan sem egyformák —, ha annak háttéréül szolgáló oly mozzanatok nem szerepelnének, melyek ez esetben teljes értékük szerint méltányolandók. Ezek egyike az, hogy vádlottnő 16 éves korában hosszabb ideig elmezavarban szenvedett; másik pedig az, hogy a családban három örültségi eset fordult elő, mi határozottan arra utal, hogy vádlottnőnél az öröklési terhelttség jutott érvényre. Ezen terhelttség nem ok nélkül fontos szerepet visz az elme-kórtanban, bármily alakban lépjen is az előtérbe; nyilatkoznak az akár az értelmi, akár a kedélyi élet aberratióiban: mindenkép annak jelzésére szolgál, hogy az összhang az egyén pszichikai életében meg van zavarva és ezzel kisebb-nagyobb mértékben kórosan van érintve a szellemi épség. Ezek után előttünk nem szenved kétséget, hogy vádlottnő öröklési terhelttség nyomása alatt áll, mely kórosan befolyásolja nála a beszámítási képesség fő feltételét: az akarat szabad elhatározási képességét».

A bíróság eddig nem határozott ujabban.

5. Egy gyógyszerész fiatal felesége Budapesten az Eskü-téren kis leánykájával karján a Dunába ugrott. Közelben levő

matrózok kifogták őket. A királyi ügyészség «gyilkossági kísérlet» iránt vádat emelt. A vizsgálat folyamán Ajtai és Moravcsik törvényszéki orvosok két hónapon át megfigyelték a vádlottnő elméleti állapotát s a napokban nyújtották be a törvényszékhez megfigyelésük eredményét, mely szerint az orvostörvényszéki vizsgálatból kitűnik, hogy a vádlottnő buskomorságban szenved s ezen elmebetegség már tettének elkövetése alkalmával is fenállott s így akarátának szabad elhatározási képességével nem birt. Vádlottnőnek az orvosok véleménye szerint huzamosabb idejű gyógykezelésre, illetve a tébolydában való elhelyezésre van szüksége.

6. Egyetlenegy analog hazai bűnügyet ismerek, melyben elítéltetett a vádlott. Ezen ítéletet azonban a bíróságok, a vád, a védelem és az orvosi szakértők együttesen, merném mondani, egyetemleges felületességének kell tulajdonítanom.

Kaltenecker Antal budapesti munkás 1882-ben házasságra lépett Wolf Máriával; néhány hónap múlva a nő kicsapongásai folytán külön váltak és két évig külön éltek. Majd 1885-ben kibékültek s egy ideig folytatták a házasi életet. Két gyermekük volt, kiket az apa gyengéd szeretettel ápolt. Kalteneckert azonban ismerősei folyton gúnyolták, hogy neje a legényekkel mulatni jár, s maga is meggyőződött, hogy neje éjjelenként kimarad. A nő e magaviselete és anyósának zaklatásai annyira elkeserítették, hogy elhatározta öngyilkossá lenni, előbb azonban megöli két gyermekét, nehogy felesége rossz bánásmódjának kitéve legyenek. Tervét 1886 máj. 18-án hajtotta végre; a két gyermeket magához vette, barangolás közben több korcsmában néhány messzely sört, bort ivott és ezután a gyermekeket a főváros határában fekvő u. n. Angyal földön megfojtotta. Mikor ezt bevégezte, kötélen felakasztotta magát; a kötélen azonban elszakadt, s mielőtt másik alkalmat talált volna a tett végrehajtására, elfogták.

Kaltenecker lelki állapotába és érzelmi világába, nem különben a tett előzményeibe betekintést engednek a vizsgálati jegyzőkönyvek némely adatai.

A gyermekek a tettet megelőzőleg két hónappal betegek voltak és Kaltenecker egész éjjel virasztott felettük és többször sirt.

Neje maga bevallja, hogy férje nagyon szerette a gyermekeket.

Vádlott bátyja: Antal a gyermekeket szerette; hozzám ritkán jött a nélkül, hogy a nagyobbik gyermeket el ne hozta volna.

Vádlott atyja: Antal fiam két éves korában fejtifusban veszélyesen beteg volt; majd buskomor lett, s néha hosszú ideig egy szót sem szólt.

Vádlott mostoha anyja: Antal jó kedélyű és jószívű ember volt és még saját gyermekeimet, mostoha testvéreket is szerette; sohasem jött a nélkül, hogy egy-egy krajczárt mindegyiköknek ne adott volna. Rémes tettet onnan magyarázhatom, hogy nejét szerfelett szerette, ez pedig a legfeszettebb életet folytatta. Egyszer eljött (vádlott) hozzám és kért, hogy segítsék rajta; nem tud megélni feleségével és nagyon kívánczik haza; vegyük őt és (akkor még egyetlen) kis fiát a házhoz; úgy akar dolgozni, mint a legutolsó szolgalégny. Én azonban kérelmét visszautasítottam és ő szemeit törölve távozott. Igaz, hogy néha minden indok nélkül furcsa magaviseletű, «raplis» volt. A családban két elmebetegségi eset fordult elő.

Vádlott nejének öreg atyja, ki a szülők távollétében a gyermekek felett felügyelt, azt vallja, hogy a vádlott előbb csak a kisebbik gyermeket szándékolta magával vinni, s az öreg apa felszólítására vitte el az idősebbet is. (Nincs kizárva, hogy a vádlott terve az volt, miszerint csak a kisebbik gyermeket öli meg. Ezt a gyermeket ugyanis a magáénak tartotta; a nagyobbik tekintetében többször kifejezte azon gyanuját, hogy annak nem ő az apja. Ha feltevésünk való, úgy ezen jelenség is mutatná, hogy az ily cselekménynél a szülői szeretet a mozgató erő; azon gyermek sorsával, kit nem tartott biztosan a magáénak, kevésbé törődött.)

Az orvosi szakértők véleményéről a budapesti kir. törvényszék ítélete ezt mondja: a szakértői vélemény szerint vádlott korlátolt elméjű egyén, de ezen elméleti állapot az akarat elhatározási képességet ki nem zárja.

Azon kérdés, vajon nem forog-e fen elmekór esete, vajon a családban nem örökletes-e e betegség és vajon a vádbeli cselekmény nem-e egy ismert elmebetegségnek más esetekben is észlelt következménye: tüzetesen szemügyre nem vétetett.

Kaltenecker Antalt mindhárom bíróság 15 évi fegyházra ítélte.

Vajon nem fog-e bekövetkezni itt is az, a mi bekövetkezett a budapesti törvényszék egy másik elíteltjénél, Tóth József kocsisnál? Tóth József azzal volt vádolva, hogy kocsistársán orozva gyilkossági kísérletet követett el; Laufenuer, Ajtay és Glück orvosi szakértők beszámíthatatlanságot állapítottak meg és tudományosan kifejtett véleményben indokolták álláspontjukat; a közegészségügyi tanács egy öt sornyi döntéssel beszámíthatóságot decretált. A bíróság ítélete tíz évre szólott és Tóth József a vácsi fegyházban egy évvel átvitele után *elmebetegségben* meghalt.

7. Az ellentét kitüntetése végett ide igtatom a legfőbb ítélőszéknek 10 évvel ezelőtt ugyanily ügyben hozott határozatát. (A tényállás fenebb a 25. lapon.)

«A gyilkosság büntényének bírói megállapíthatására mulhatatlanul megkivántatik, mikép *minden kétséget kizárólag legyen bizonyítva, hogy a tettes azt ellenséges indulattal és ép elmével, a szabad akarat korlátlan uralma alatt követte el.....* Ezen bírói álláspontnak kellő megtartása mellett vizsgálva át a fenforgó vádat, mindenekelőtt azon eredmény tűnik ki, miszerint vádlott a leggyöngédebb apai érzellemmel csüggött gyermekein, s hogy ezen rajongó apai szeretet, míg egyrésztől vádlottban a vizsgálat során nem csak nem bizonyított, de nem is állított ellenséges indulat létezését még csak képzeln sem engedi, addig másrésztől a vádbeli tett borzasztóságának és merőben természetellenes voltával szemben,

önkénytelen azon *kételyt szüli a bíróban*, ha vajon ezen apa akkor, midőn rajongón szeretett 3 ártatlan kis gyermekének megölését elhatározta s ezen elhatározását végre is hajtotta, ép elmével és ebből kifolyó szabad akarattal birt-e? E kétely szülte az 12353/1876. b. szám alatt kelt másodbíróági feloldó végzést, melylyel a vádlott elmeállapotának szakértői megvizsgálása lőn elrendelve. De a nyert eredmény a felforgó kételyt el nem oszlatta, sőt az orvos-szakértők kijelentése, a kételyt még inkább fokozván, a 2061/1877. b. sz. a. kelt harmadbíróági feloldó végzés hozatalára szolgáltatott okot. S jóllehet ennek folytán a magyar országos közegészségi tanács felülvéleményében nem *állíthatja* határozottan, *hogy vádlott a tett elkövetésekor beszámíthatlan állapotban volt*, de minthogy arra nézve, hogy a gyilkosság vagy esetleg szándékos emberölés tényálladéka bíróilag megállapítható legyen, azon körülménynek kell minden kétséget kizárólag konstatálva lennie, hogy a vádlott a tett elkövetése alkalmával teljes ép elmével s ebből kifolyó szabad akarattal rendelkezett: ezt azonban a felülvéleményező tanács nem csak nem állítja, hanem azt nyilvánítja, miszerint annak lehetősége, hogy vádlott a vádbeli tettet teljesen beszámíthatlan lelki állpotban követte el, nem csak kizárva nincs, sőt igen valószínű az, hogy ő nyomasztó és fontos szellemi mozzanatok következtében buskomorságba esvén, tettének elkövetése alkalmával önelhatározási képességgel egyáltalán nem birt. Ilyetén több mint kétséges tényállás mellett, mely az orvos-szakértői vélemény szerint vádlottnak az öngyilkosságra való elhatározása utáni időben elkövetett *s így a sikkasztás vádját képező cselekményeire is kiterjed*, nehogy esetleg egy beszámításon kívüli embert sujtson az igazságszolgáltatás karja: a további büntető eljárás vádlott beszámítási állapotának meg nem állapíthatása miatt *megszüntetendő* volt.»

Ezen ügyben Bónis Sámuel legfőbbítélőszéki tanácselnök elnökölt; előadó volt Osztrovszky József. A legfőbb-ítélőszék határozata *ellen* hosszabb dolgotat irt Dr. Illés Károly akkori

pécsi kir. ügyész a *M. Igazságügy* 1878. év folyamának 136. és köv. ll. — Ugyanott található a részletesebb tényállás is.

Visszatérek a Pribil-ügyre. Csak pár szót kívánok még hozzáadni a nagyon is hosszúra nyult levezetéshez.

Ellenszenves kétségkívül első benyomásra a jogérzetnek az, hogy egy ölési cselekmény büntetlen maradjon. Az ölések megítélésénél vegyül a jogérzetbe a bosszúérzet legtöbb eleme. A halálbüntetésnek — a mai egész büntetési rendszerrel ellenkezésben álló ezen büntetésnemnek a közérzület általi támogatása mutatja, hogy az emberek még mindig azt tartják: életért életet. Már mikor a törvényhozó és a bíró *ettől* eltér, egy bizonyos önuralomra kell vinnie a társadalmat. Annál nagyobb önuralomra van szükség, midőn egy ölésnek teljesen büntetlenül hagyásától van szó. Feledik a bosszúöszton uralma alatt állók, hogy ép az ölések megbüntetésénél honosodtak meg évszázadokon át a legnagyobb visszaélések, hogy e ponton uralja leginkább az igazságszolgáltatást az elfogultság, a szenvedély. Ma már az ölési eseteknek talán több mint fele a jogos védelem, a végszükség, az öntudatlan állapot, az elmezavar, az indulat czimén büntetlen marad vagy csak igen csekély sulyu büntetést von maga után; de merem kimondani: még mindig nagy számmal vannak ölés miatt elítéltek, kik — ha a cselekményre ugyanazon birói higgadság alkalmaztatnék mint a többi bűncselekményre — büntetlenek maradnának. Itt tehát inkább az feladat, hogy visszatartassék a bíró.

S a jelen eset mérlegelésénél óvatosságra int az is, hogy házasságtörő nővel van dolgunk. Ki tudja, vajon azon 15 évi fegyházból, melyet az első fok kiszabott, mennyi esik a házasságtörés rovására. A vádbeszéd nagyon is kiaknázta a vádlottnőnek ezen botlását, mely a birói eljárásnak tárgyát nem képezte. S ki tudja, vajon ha családi élete tekintetében correct nő állott volna ugyanily vád alatt a bíróság előtt,

nem hangzott volna-e az ítélet másképp, holott ezen körülmény az elbírálás alatti tett jellegén épen nem változtat. A házasságtörés itt, miután a birói eljárás nem terjeszkedett ki e tényre, nem egyéb mint egy *erkölcstelen* cselekmény.

Ovakodjunk attól, hogy a bűnügyi bíraskodás átcsapjon az erkölcsiség terjesztésének terére. A *jog* és az *erkölcsiség* fogalmainak különtartása az egészséges jogrend alapja.

—

Összegezem a mondottakat.

Kimutattam, hogy a Pribil-eset elmekórtani oldala elhanyagoltatott.

Kimutattam, hogy a beismerés, melyen az ítélet alapul, alig nyújt többet a valószínűségnél.

Kimutattam, hogy e beismerés relativ értéke kisebbítettik az által, hogy önmagának ellentmond, midőn Pribilné azt állítja, hogy a vizberántáskor a gyermekek nem kiabáltak, a mi lehetetlenség; — kisebbítettik az által is, hogy nem volt megállapítható a tett elkövetésének helye, s hogy az állítólag vízbe jutott gyermekek hullái a legszorgosabb kutatás daczára nyolcz hónap óta nem fedeztethettek fel, holott a vizből köztapasztalat szerint minden hulla kikerül, mihelyt a rothadás folyamata megindul.

Kimutattam, hogy az anyagi büntetőjog is felmentésre visz s hogy a Btk. 76. §-ának szövegezése ennek épen nem áll ellent.

Kimutattam, hogy a büntetés czélszerűtlen is, mivel azon egyének, a kik az ily szánalmas kedélyállapotba jutnak s az öngyilkosságot elhatározták, a büntetéstől egyáltalán nem riadnak vissza, minthogy hitük szerint őket a földi büntetés el nem érheti; sőt veszélyes a büntetés annyiban, hogy megnehezíti nekik az öngyilkossági szándék végrehajtásától való elállást.

Kimutattam, hogy a bíróság felfogása az öngyilkossági kísérlet rendszeres büntetését vonja maga után.

Végül kimutattam, hogy analog esetekben, még ha a cselekmény elkövetése teljesen be van is bizonyítva, ugy a külföldön, valamint hazánkban is az a szabály, hogy felmentés, illetőleg megszüntetés mondatik ki.

FÜGGELÉK.

Orvosszakértői vélemények a Pribil-ügyben.

I.

A vádlott Pribil Ferenczné szül. Hoffmann Karolina idegrendszerbelileg örökségileg terheltnek nem mutatkozik, elme-, ideg-kedélybetegségben nem szenvedett és jelenleg sem szenved; a vádbeli cselekmény elkövetése idejében öntudatlansági állapotban, elmezavarban, vagy kóros ösztönök uralma alatt, miknek következtében akaratának szabad elhatározási képességét elvesztette volna — nem volt; bűnösségi és büntethetőségi tudata meg volt és meg van, és beszámítási képességgel birt és bir. — Ezen beszámítási képesség minőségére és mértékére nézve azonban a többi tisztán lélektani és így kizárólag csak birói méltánylás alá eshető enyhítő körülményeken kívül, mint szervezeti alapon nyugvó lényeges enyhítő körülmény veendő figyelembe a magas fokú terheesség, melyben a vádbeli cselekmény elkövetett. Ezen állapot minden időben és minden népnél a nőknek privilegizált helyzetet adott, nem ugyan a bűn elkövetése, hanem a bűnösség mértéke szempontjából. Theokratikus államok ezen privilegiumot vallási dogmákba foglalták, a terhes nőkre vonatkozó tilalmi kivételekben; jogállamok néha praesumptive vették fel a terhes nőknél a lelki abnormitást, minek példája a francia köztársasági törvény, mely terhes nővel szemben a főbenjáró bűnper bevezetését nem engedte meg, nemcsak, mert ez a méhbeli és a vád alá nem tartozó magzatnak lényegesen ártatlan, hanem

mert a nő lelki élete nincs védelemre képes állapotban; avagy a beszámítási képesség in concreto vizsgálatára tekintik feltétlen alapnak a társadalomnak pedig az indokolatlan kedély és jellembeli elváltozások és mindenféle különcségek indokául mindenhafogadták a terhességet

Már az ivarvérzés idejében, még inkább a terhességben, az idegrendszerbeli izgékonyoságnak s felelkezőleg az ellenőrző, a fékező, a lelki harmóniát fentartó compenzáló képességek csökkenésének képezik tüneteit: a majdnem kivétel nélkül minden nőnél jelen levő nagyobb ingerlékenység, lelki sebzékenység, indokoltan kedélyhullámzás és elég gyakran az ösztönök tululalomra jutását és érzési és érzéki zavarokat tanusító u. n. «megkívánások» és idiosynkratiák, a melyek mellett aztán a különcségek, illetlenségek és erkölcsi lazaságok éles határ nélkül, néha a jogellenes cselekvések terére is átcsapnak; sőt muló öntudatlansági és elmezavar alakok is fellépnek néha kizárólag ivarvérzési és terhességi alapon. A fenforgó esetben az idegrendszerbeli családi terheltségnek és előzőleg egy elme-ideg- vagy kedélybetegségnek hiánya az ivarvérzéseknek, három előbbi terhességnek és szülésnek rendes volta és ezek alatt a szokott ingerlékenységen és más jelentéktelenebb kedélyzavarokon kívül a lelki életnek, az elmebeli működéseknek érintetlen maradása; a negyedik szóban forgó terhességnek is szabályos folyása és elmebeli zavaroktól való mentessége; a vádbeli cselekmény előtti, alatti és utáni viselkedés, s nevezetesen az emlékezetnek a legapróbb részletekre is kiterjedő, a tényeknek megfelelő és magában is consequens volta; a cselekmény körül fenforgó, bár elégtelennek látszó ép lélektani indokok; azon körülmény, hogy a cselekmény nem előbb, hanem a közeledő szüléssel küszöbön levő katastropha, a terhelő új helyzet előli menekvés czéljával csak az utolsó napokon hajtattott végre: kétségtelenné teszi azt, hogy a vádlotnál a terhesség ama utóbb említett kivételes átmeneteli öntudatlansági vagy elmezavartsági állapottal, sem ellenállhatlan kóros ösztönökkel nem járt, s hogy ő nem szabad akarat nélkül cselekedett. De másfelől ép oly kétségtelen az is, hogy nála az ép lélektanilag hiányzani látszó motivumokat épen a terhesség által zavart lelki élet és az akaratnak ez által történt befolyásoltsága adja meg, hogy nála a terhesség volt az, mely fokozta a lelki sebzékenységet, a

sentimentalismust, ballépése következményének, helyzetének tulzott azaz hyperaestheticus felfogását és ezzel és ebben újra a terhesség volt az, mely a kompenzáló erőket gyengítette, a lelki gyengeséget, a jellembeli gyávaságot okozta vagy fokozta, és így a képzelet elé kétségbeejtő helyzetet tartott; ekként pedig nála a vádbeli cselekményre nézve úgy a szabad mérlegelést, mint a szabad akarást, tehát mindkét oldalról a beszámítási képességet korlátozta. Ezen korlátozás mértékének megítélése birói belátás tárgyát kell, hogy képezze; tévedés elkerülése végett azonban orvosi részről meg kell jegyezni, hogy a terhesség itt önállóan fogandó fel, mint mely nélkül a vádbeli cselekmény el nem követtetett volna az adott viszonyok közt sem, és nem mint a cselekményre egy külső impulzáló momentum, mint a terhelő viszonynak részjelensége.

Budapest, 1887. december 12.

Dr. AJTAY SÁNDOR s. k.
ny. r. tanár, tör. orvos

II.

Végtárgyalási jegyzőkönyv :

Dr. Ajtay Sándor kir. törv. orvos az elnök felhívására előadja, hogy véleménye a végtárgyalás folyamán sem nem változott, sem nem módosult — azt egész terjedelmében fentartja. *dr. Moravcsik Ernő* e. tanár, meghívott szakértő az elnök felhívására a következő adatokat terjeszti elő: A vádlott homloka össze ér, a homlokombok közeledtek egymáshoz, a balhomlokomb kevésbé emelkedik ki, mint a jobb; a nyakszirttáj lépcsőzetet képez, a szemek neuropatikusak, a jobb láta keveset tágabb mint a bal, a nyelvben fibrilláris reszketés; a fogak szabálytalanok, likacsosak, kicsinyek, a jobb kéz nyomó ereje 25,5, a balé 21,5 klgr. Térdreflex élénk; az edény mozgási reflex-ingerlékenység fokozott (az arcz könnyen kipirul) magaviselete affectált. Apját a szél ütötte, anyja, ki különben ideges volt, méhrákban halt el, a vádlott havi tisztulásának jelentkezőkor vértódulásokban, főfájásokban, szédülésekben, alhas táji csikarásokban szenved s emellett igen ingerlékeny. Férjével 10 évi együtt élés után egy 13 évvel fiatalabb egyénnel kötött

viszonyt. Férje állítása szerint a hűtlenség felfedezése után a vádlott oly lelki furdalást tanusított, hogy maga a férj volt kénytelen őt megnyugtanni és megfogadtatni, hogy nem lesz öngyilkos. Vádlott a tett elkövetése idejében 9 hónapos terhes volt és a tett után néhány napra szült; a szülés után nagy nyomottságot árult el, mereven egy helyre nézett, megszólításra összeresztett. E szerint vádlottnál öröklési dispositio mutatható ki, degeneratív tünetek kíséretében (abnormis koponya, likacsos fogak, ideges szemek) ezek mellett az idegrendszer ingerlékenysége (nyelvreszketés, láta különbözet, térdreflex, havi tisztulási tünetek) az idegesség felvételét engedik meg. Az ideges egyének pedig úgy belső, mint külső ingerek behatásával szemben kevesebb ellenálló képességet tanusítanak, minek folytán az ítélő-következtető folyamat, a megfontolás csorbát szenvedhet. Hozzávéve 9 hónapos terhességét, mely az egész szervezetre az egész idegrendszer működésére zavarólag hat, — oly két fontos tényezővel állunk szemben vádlottnál, hogy annál a már említett lelki rázkódás az akaratbeli elhatározási képességet jelentékenyen korlátozza. Véleményem hogy vádlott beszámítási képessége a tett elkövetésének idejében korlátozva volt, bár felfüggesztettnek nem mondható. *dr. Ajtay*: Véleményem és az imént adott vélemény közt lényeges eltérés nincs: az előzményi adatok nincsenek megállapítva s hiányzó elmebajnál az előzmények önmagukban nem gyakorolnak befolyást, és épen vádlott idegességénél fogva volt terhessége a n—17 alatti véleménynek alapja. Constatáltatik, hogy a két orvosi vélemény megegyezik — elmebaj nincs, a beszámítási képesség korlátozott; egy eltérés van ugyan: *Ajtay* szerint a pupillák egyenlők; *Moravcsik* szerint egyik tágultabb. A két szakértő erre kijelenti, hogy ideges egyéneknél az igen sokszor változik s más-más a tágulás a különböző megfigyelések alkalmával. Védő kérdezi dr. Ajtától, hogy érti azt, hogy a tett a terhesség nélkül el nem követett volna még adott viszonyok közt sem (vélemény utolsó része). *Dr. Ajtay*: A teherbejutás mint vádlott ballépésének utolsó következménye jelentkezett — s ha ez a ballépések sorozatában be nem következik, egész helyzetét és szerencsétlenségét másképp fogta volna fel vádlott, s bizonyára ne „követte volna el (vádlott) terhessége nélkül ezen tettét. Védő kérdéseire még előadja, hogy magában álló terhességi elmezavar nincs; azonban egy oly egyén-

nél, ki öröklési hajlamokkal bir, könnyebben fordul elő a terhesség folytán beálló elmezavar, mint másnál. Az utolsó szülés tanúsága szerint vádlott előrehaladott terhessége gyengítő momentumokat nem mutatott fel, sőt ellenkezőleg, mert ily események után 100 közül rendesen 90 egyén abortál ; rendellenes tünet egy sem volt ; ép lélektani momentumok voltak mind a főnforgók, melyek a szüléssel járnak. *Dr. Moravcsik* egészben hozzájárul Ajtay véleményéhez, lelki nyomottság szokott a szülésnél előfordulni, de a jelen esetbeni depressio a szülésznő állítása szerint nagy volt — s ezt abnormisnak kell jelenteni.

756_OGYK_000312109_04227472

Fayer László
A Pribil-esethez
1888

<https://go.ogyk.hu/ogy01-000312109>

A digitalizálás az Országgyűlési Könyvtár Digitalizáló Műhelyében készült a "[DTT – Magyar Jogi Portál](#)" projekt (2017) keretében.

Attribution (CC-BY-4.0)

Nevezd meg!